

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

USPOSABLJANJE KMETOV ZA UKREP EKOLOŠKO KMETOVANJE (EK) IZ PROGRAMA RAZVOJA PODEŽELJA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA OBDOBJE 2014-2020 V LETU 2021

osnovno usposabljanje

Avtorji: Tamara Korošec, Marjeta Miklavc, Martina Gomzi, Roman Štabuc, Andreja Brence, Alenka Caf, Alenka Jurić, Damjana Iljaš, Mitja Zupančič, Miša Pušenjak, Ana Ogorelec, Natalija Pelko, Igor Hrovatič, Jana Žiberna

Vsebina:

- 1. Izpolnjevanje zahtev pri izvajanju ukrepa EK**
- 2. Varstvo voda in tal ter podnebne spremembe**
 - 2a Poljedelstvo in vrtnarstvo**
 - 2b Trajni nasadi**
 - 2c Travništvo vključno z živinorejo**
 - 2d Čebelarstvo**
- 3. Trženje ekoloških pridelkov in izdelkov**

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Za vsebino je odgovorna Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije. Organ upravljanja, določen za izvajanje EKSRP je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Gradivo je nastalo v okviru usposabljanja EK za 2021.

1. IZPOLNJEVANJE ZAHTEV PRI IZVAJANJU UKREPA EKOLOŠKO KMETOVANJE (UKREP EK)

Na ravni EU je bil leta 2019 sprejet »Evropski zeleni dogovor«, katerega ključna cilja sta prehod na zeleno gospodarstvo in EU do leta 2050 postane prva podnebno nevtralna celina. Del zelenega dogovora sta tudi »Strategija za biotsko raznovrstnost do leta 2030« in »Strategija od vil do vilic« za preobrazbo prehranskega sistema, katere ključni cilj je prehod k trajnostnemu sistemu pridelave in predelave hrane, ki bo zagotovil prehransko varnost in dostop do zdrave hrane. V obeh navedenih strategijah ima zelo pomembno vlogo tudi ekološko kmetijstvo, ki je okolju in naravi najprijaznejša oblika kmetovanja. EU ekološko kmetijstvo uvršča med ključne mehanizme za doseganje ciljev zelenega dogovora in omenjenih strategij. V ta namen si je EU zadala tudi zelo ambiciozen cilj, do leta 2030 povečati delež ekoloških kmetijskih zemljišč na 25 %. Trenutno ta delež na ravni EU znaša približno 8,5 % in le tri države (Avstrija, Estonija in Švedska) presegajo 20 % (Eurostat, 2019). Slovenija si je do leta 2027 zastavila cilj, doseči minimalno 18 % delež ekoloških kmetijskih zemljišč.

V okviru strateškega načrta SKP se bo nadaljevalo spodbujanje ekološkega kmetovanja, kar je razvidno tudi iz Resolucije »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021«, ki predstavlja strateški okvir razvoja slovenskega kmetijstva, predelave hrane in podeželja. Prepoznana je potreba po ciljni vzpostavitvi verig ekološke hrane, povezovanju, promociji ter krepitvi tehnoloških in podjetniških znanj (Uredba EU 2018/848, str. 150/1).

V letu 2020 je bilo v ukrep ekološko kmetovanje vključeno 3.464 kmetijskih gospodarstev (KMG), upravičencem ukrepa EK je bilo izplačano 10.330.403 EUR. Na podlagi 134. člena Uredbe o ukrepih kmetijsko-okoljska-podnebna plačila, ekološko kmetovanje in plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020, se ukrep ekološko kmetovanje deli na dva podukrepa (preusmeritev v prakse in metode ekološkega kmetovanja - PEK ter plačila za ohranitev praks in metod ekološkega kmetovanja - EK), plačila pa se delijo na enajst različnih skupin, od katerih se deset skupin nanaša na kmetijska zemljišča, ena skupina pa na ekološko čebelarjenje.

Vstop v ekološko kmetijstvo

Da postane kmetijsko gospodarstvo ekološko, mora najprej iti čez obdobje preusmeritve. To se začne s prijavo v nadzorni sistem pri enem izmed certifikacijskih organov in traja najmanj 12 mesecev za čebele, 24 mesecev za poljščine in vrtnine in 36 mesecev za trajne nasade.

Pridobljeni statusi glede na čas vključenosti:

1. leto kontrole imajo pridelki status K (konvencionalni),

2. leto kontrole imajo pridelki status P (iz preusmeritve, za čebele EKO),
3. leto in nadaljnja leta kontrole imajo pridelki status EKO (ekološki), če so izpolnjene minimalne zahteve za ekološko kmetijstvo, pridelki iz trajnih nasadov pa imajo status P (iz preusmeritve),
4. leto in nadaljnja leta kontrole imajo pridelki status EKO (ekološki), če so izpolnjene minimalne zahteve za ekološko kmetijstvo – velja tudi za trajne nasade.

V Sloveniji so štiri pravne osebe, ki izvajajo kontrolo za pridobitev ekološkega certifikata:

- Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu in gozdarstvu (Inštitut KON-CERT),
- Inštitut za kontrolo in certifikacijo Univerze v Mariboru (IKC),
- BUREAU VERITAS in
- TŪV SÜD SAVA, d.o.o.

V kontrolo se lahko kmetijsko gospodarstvo s prijavnim obrazcem vključi kadarkoli in od dneva prijave naprej mora spoštovati pravila ekološkega kmetovanja, ki jih določa evropska in nacionalna zakonodaja.

Zakonodaja, ki ureja področje ekološkega kmetijstva

- Zakon o kmetijstvu (ZKme-1) <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4716>
- Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV13168>
- Uredba (EU) 2018/848 <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisaEU?celex=32018R0848>
- Uredba Komisije (ES) št. 1235/2008, <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisaEU?celex=32008R1235>

S 1.1.2022 je prenehala veljati Uredba Sveta (ES) št. 834/2007 in prav tako bo prenehala veljati Uredba Komisije (ES) št. 889/2008. Z dnevom prenehanja veljave navedenih uredb, stopijo v uporabo naslednje Uredbe:

- UREDBA (EU) 2018/848 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. maja 2018 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 834/2007,
- IZVEDBENA UREDBA KOMISIJE (EU) 2020/464 z dne 26. marca 2020 o določitvi nekaterih pravil za uporabo Uredbe (EU) 2018/848 Evropskega parlamenta in Sveta glede dokumentov, potrebnih za retroaktivno priznanje obdobja za namen preusmeritve, pridelave ekoloških proizvodov in informacij, ki jih predložijo države članice,
- IZVEDBENA UREDBA KOMISIJE (EU) 2020/2042 z

- dne 11. decembra 2020 o spremembi Izvedbene uredbe (EU) 2020/464 glede datuma začetka njene uporabe in nekaterih drugih datumov v zvezi z uporabo Uredbe (EU) 2018/848 Evropskega parlamenta in Sveta o ekološki pridelavi,
- IZVEDBENA UREDBA KOMISIJE (EU) 2021/1165 z dne 15. julija 2021 o odobritvi nekaterih proizvodov in snovi za uporabo v ekološki pridelavi in pripravi seznamov teh proizvodov in snovi,
 - IZVEDBENA UREDBA KOMISIJE (EU) 2021/1378 z dne 19. avgusta 2021 o določitvi nekaterih pravil v zvezi s certifikatom, izdanim izvajalcem dejavnosti, skupinam izvajalcev dejavnosti in izvoznikom v tretjih državah, ki se ukvarjajo z uvozom ekoloških proizvodov in proizvodov iz preusmeritve v Unijo, ter določitvi seznama priznanih nadzornih organov in izvajalcev nadzora v skladu z Uredbo (EU) 2018/848 Evropskega parlamenta in Sveta,
 - IZVEDBENA UREDBA KOMISIJE (EU) 2021/1849 z dne 21. oktobra 2021 o popravku nekaterih jezikovnih različic Izvedbene uredbe (EU) 2020/464 o določitvi nekaterih pravil za uporabo Uredbe (EU) 2018/848 Evropskega parlamenta in Sveta glede dokumentov, potrebnih za retroaktivno priznanje obdobja za namen preusmeritve, pridelave ekoloških proizvodov in informacij, ki jih predložijo države članice,
 - IZVEDBENA UREDBA KOMISIJE (EU) 2021/1921 z dne 4. novembra 2021 o popravku hrvaške jezikovne različice Izvedbene uredbe (EU) 2020/464 o določitvi nekaterih pravil za uporabo Uredbe (EU) 2018/848 Evropskega parlamenta in Sveta glede dokumentov, potrebnih za retroaktivno priznanje obdobja za namen preusmeritve, pridelave ekoloških proizvodov in informacij, ki jih predložijo države članice,
 - IZVEDBENA UREDBA KOMISIJE (EU) 2021/1935 z dne 8. novembra 2021 o spremembi Izvedbene uredbe (EU) 2019/723 glede informacij in podatkov o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov, ki jih je treba predložiti s standardnim vzorčnim obrazcem,
 - IZVEDBENA UREDBA KOMISIJE (EU) 2021/2119 z dne 1. decembra 2021 o določitvi podrobnih pravil o nekaterih evidencah in izjavah, ki se zahtevajo od izvajalcev dejavnosti in skupin izvajalcev dejavnosti, ter o tehničnih sredstvih za izdajo certifikatov v skladu z Uredbo (EU) 2018/848 Evropskega parlamenta in Sveta ter spremembi Izvedbene uredbe Komisije (EU) 2021/1378 glede izdaje certifikata za izvajalce dejavnosti, skupine izvajalcev dejavnosti in izvoznike v tretjih državah,
 - Delegirana Uredba Komisije (EU) 2021/642 z dne 30. oktobra 2020 o spremembi Priloge III k Uredbi (EU) 2018/848 Evropskega parlamenta in Sveta glede nekaterih informacij, ki jih je treba navesti pri označevanju ekoloških proizvodov.
- je aktivni kmet, kot ga določa zakonodaja EU s področja SKP,
 - je vpisan v RKG,
 - ima v uporabi vsaj en ha kmetijskih površin ali vsaj eno čebeljo družino;
 - je prijavljen oz. obnovi prijavo v kontrolo pri kontrolni organizaciji najpozneje do 31. decembra preteklega leta za tekoče leto (vključitev v več kontrolnih organizacij – potrebno pridobiti certifikat od vseh kontrolnih organizacij),
 - ima izdelan program aktivnosti KMG (en skupni program za EK in kmetijsko okoljsko podnebna plačila (KOPOP), če je KMG poleg EK vključena še v KOPOP),
 - če prideluje semenski material - je vpisan v register dobaviteljev semenskega materiala, skladno s predpisom, ki ureja semenski material kmetijskih rastlin.

Zahteve za upravičenca so:

- ves čas trajanja obveznosti mora izvajati podukrep v skladu s predpisanimi pogoji in zahtevami,
- opravljeno mora biti izobraževanje v obsegu najmanj 6 ur letno (od 1. 1. do 20. 12. tekočega leta, leto 2021 je izjema),
- v prvem letu vstopa v ekološko kmetovanje mora biti izdelan individualni načrt preusmeritve KMG iz konvencionalnega v ekološko kmetijstvo (načrt PEK) do 20. 12. tekočega leta,
- kmetija koristi storitev individualnega svetovanja (enkrat v času trajanja obveznosti),
- kmetija redi travojede živali (govedo, drobnica, konji, jelenjad), če uveljavlja plačilo za trajno travinje,
- kmetija mora pridobiti certifikat za ekološko pridelavo kmetijskih pridelkov oziroma predelavo kmetijskih pridelkov oziroma živil, ki ga izda organizacija za kontrolo in certificiranje.

Vodenje evidenc

Vodenje evidenc spada med osnovne zahteve, predpisane z zakonodajo o ekološkem kmetovanju. Potrebno je redno zapisovanje v zvezek zapisov za ekološke kmetije, ki omogoča vpis vseh dogodkov in s tem izkazovanje dejanskega stanja.

Evidence o delovnih opravilih

V evidencah delovnih opravil se z izpolnjevanjem vseh zahtevanih rubrik zabeležijo delovna opravila iz:

- Rastlinske pridelave:
 - zaščita rastlin,
 - gnojenje,
 - spravilo pridelka,
 - dnevnik delovnih opravil,
 - načrt proizvodnje – kolobar,
 - dokup semenskega materiala.

Nekatera opravila je potrebno dodatno dokazovati z dokumentacijo kot npr.: računi, deklaracije, dokazilo o dokupu gnojil ter dokazilo o potrebah po dognojevanju: analiza tal, ter pri uporabi FFS; prognoza: opazovalno obveščevalna služba, prag škodljivcev.

Pogoji in zahteve

Pogoji, ki jih upravičenec mora zadostiti za upravičenost prejema sredstev za Ukrep EK :

- Živinoreje:
 - stalež živali,
 - povečanje staleža/prihodi živali,
 - odhodi živali,
 - zdravljenje živali,
 - dokup krme,
 - nakupi drugih sredstev.
- Čebelarstva:
 - osnovni podatki/premiki.
 - hranjenje čebel,
 - točenje medu in odstranjevanje satnic: datum, opravilo, vrsta meda, količina, oznaka panja,
 - zdravljenje: datum, vrsta zdravila (+ aktivna snov),
 - odmerek zdravila, način in trajanje zdravljenja, karentenca.
- Predelave in trženja:
 - seznam proizvodov,
 - recepture,
 - dokupi,
 - evidenca o prodaji,
 - seznam dobaviteljev + seznam odkupovalcev,
 - zaloge.

Če je KMG hkrati vključeno v ukrep KOPOP in ukrep EK, lahko KMG vodi poenotene evidence hkrati za oba ukrepa, še vedno pa morajo KMG voditi ločeno tiste evidence, ki niso poenotene za oba ukrepa. KMG zato svetujemo, da natančno preverijo katere evidence so poenotene za oba ukrepa in katere morajo voditi ločeno za ukrep EK. Obrazce za vodenje evidenc najdete na spletni strani ARSKTRP <https://www.gov.si/zbirke/storitve/oddaja-zbirne-vloge-za-let-2021/>.

Zvezke zapiskov za ekološke kmetije najdete tudi na spletnih straneh izbranih certifikacijskih organov, kot tudi obrazce za **Prošnjo za dokup**:

- Prošnja za dokup konvencionalnih semen, semenskega krompirja in vegetativnega razmnoževalnega materiala
- Prošnja za dokup konvencionalnih kuncev, damjakov, muflonov in navadnih jelenov

Na spletnih straneh MKGP pa najdete obrazce za **Vlogo za odobritev izjeme od pravil ekološkega kmetovanja** v skladu s 4. členom Pravilnika o ekološki pridelavi in pridelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (Uradni list RS, št. 72/18):

- za skrajšanje obdobja preusmeritve,
- za nakup neekološko vzrejenih živali (razen perutnine),
- za nakup neekološko vzrejene perutnine,
- za odobritev drugih izjem,
- za odobritev vezane reje.

Evidence o vodenju uporabe FFS

Če se na KMG izvajajo ukrepi varstva rastlin, je treba voditi evidenco na predpisanem obrazcu. Uporabnik FFS mora voditi podatke o datumu in uri izvedbe ukrepa, izvedenemu ukrepu, kulturi in površini, polnem trgovskem imenu sredstva, uporabljenem odmerku, uporabi metod varstva

rastlin z nizkim tveganjem, uspešnosti uporabljenih ukrepov in metod ter vplivu izvedenega ukrepa na stanje rastlin. Evidenca se hrani skupaj s podatki o uporabi FFS. Račune od nakupa FFS, s katerimi zagotavlja sledljivost od nakupa do uporabe FFS, mora uporabnik FFS hraniti skupaj s podatki o uporabi FFS. Vodenje obrazca »Evidenca o uporabi fitofarmaceutskih sredstev na kmetijskem gospodarstvu – zbirnik za vse površine kmetijskega gospodarstva« se dodatno vodi v primeru kombinacije ukrepov KOPOP in EK.

Evidence o vodenju uporabe organskih gnojil

V »Evidenci uporabe organskih in mineralnih gnojil za tekoče koledarsko leto« se vodijo podatki, ki jih morajo KMG voditi že v skladu z Uredbo o navzkrižni skladnosti. Evidenco »Zbirnik organskih in mineralnih gnojil - po posameznih vrstah gnojil« se dodatno vodi v primeru kombinacije ukrepov KOPOP in EK na KMG.

V »Evidenci o uporabi organskih in mineralnih gnojil – zbirnik za vse površine kmetijskega gospodarstva« se vodijo podatki o gnojilih, ki so na KMG, o izhodiščnem stanju, nabavi, porabi, oddaji, prejemu in zalogi gnojil.

Na KMG je treba hraniti deklaracije za vsako vrsto nabavljenih gnojil in račune, iz katerih je razviden nakup vrste gnojil. V primeru, da upravičenec deklaracije od trgovca ne prejme, se hrani deklaracijo natisnjeno na embalaži, ki je lahko prazna ali polna (lahko tudi za več let).

V primeru delne kmetije, je potrebno vodenje evidenc tudi za neekološki del.

Možnosti za napake pri izvajanju ukrepa EK in kako se jim izogniti

Čezmerna prijava pri ukrepu EK

Največje število primerov čezmerne prijave površin je bilo identificiranih v okviru skupine kmetijskih rastlin trajno travinje (ohranitev), kar ni presenetljivo, saj je to operacija z največjim številom upravičencev. Skoraj 60 % kršitev predstavljajo majhne kršitve, kjer delež čezmerne prijave ne presega 3 % ugotovljene kršitve, zaradi česar upravičenci nimajo nobene upravne kazni. Nekaj majhnih kršiteljev lahko zasledimo tudi v okviru skupine kmetijskih rastlin trajno travinje (preusmeritev), kjer je skoraj 39 % kršitev takšnih, ki ne presegajo 3 % ugotovljene površine. Pri skupini kmetijskih rastlin oljčniki in sadovnjaki (ohranitev) so vse kršitve v rangu do 20 % ugotovljene površine, kar pomeni, da upravičenci za to skupino prejmejo plačilo.

Stanje je najslabše v okviru skupin kmetijskih rastlin njive-poljščine (preusmeritev) ter vrtnine, kjer več kot 60 % vseh kršitev pri njivah-poljščinah (preusmeritev) ter več kot 70 % kršitev pri vrtninah predstavljajo kršitve, ki presegajo 50 % ugotovljene površine, kar pomeni, da upravičenec ne prejme plačil za to skupino kmetijskih rastlin, poleg tega pa prejme še dodatno finančno kazen.

Pravilna prijava kmetijskih zemljišč je eden od zelo pomembnih dejavnikov pri uveljavljanju zahtevkov na povr-

šino. Kmetijska gospodarstva morajo poskrbeti, da imajo prijavljene samo upravičene površine in da so te površine tudi obdelane, ter da se vse spremembe, ki imajo za posledico spremenjen obseg obdelave na kmetijskih zemljiščih tekom rastne sezone sporočajo sproti (npr. gradnja ceste, skladiščenje kmetijskih ali nekmetijskih proizvodov na upravičenih površinah,...).

Pomembno je tudi, da se v zbirni vlogi prijavi kmetijska rastlina, ki je dejansko posejana na površini oz. da se sprememba kmetijske rastline glede na prijavo v zbirni vlogi sporoči na ARSKTRP v primerih kadar dejanska posejana rastlina spada v drugo skupino kot prijavljena, saj sicer prihaja do neskladja med ugotovljeno skupino kmetijskih rastlin in prijavljeno skupino kmetijskih rastlin in tako kljub prijavljenim kmetijskim površinam prihaja do znižanja plačil zaradi napačno prijavljenih skupin kmetijskih rastlin.

PRIMER: setev POLJŠČIN (koruza), v zbirni vlogi pa prijavljena VRTNINA (npr. solata) ali v naravi visokodebelni travniški sadovnjak, v zbirni vlogi pa prijavljen trajni travnik. Potrebno sporočiti pravilne podatke oz. javiti spremembo.

Kršitve pogojev pri ukrepu EK (vsebinske kršitve in kršitve navzkrižne skladnosti)

Najpogostejše kršitve znotraj sklopa kršitve iz naslova Kataloga kršitev, zavrnitev in ukinitvev plačil so naslednje: neupravičeno zmanjšanje obsega površin, nedoseganje minimalne obtežbe, kmetijsko gospodarstvo ni pridobilo EK certifikata, neizpolnjevanje zahteve glede informiranja in obveščanja javnosti, neizpolnjevanje minimalnih zahtev za uporabo FFS (neizpolnjevanje ali pomanjkljivo vodenje evidenc o uporabi FFS).

Zaradi prilagojenega rednega letnega usposabljanja EK, kar je posledica ukrepov ob epidemiji COVID-19, je posledično za leto 2019 in 2020 kršitev na tem področju bistveno manj kot prejšnja leta. Ker pa je bila to pogosta kršitev v prejšnjih letih opozarjamo, da je stopnja zavrnitev za plačilo 1 leto 5 %, ob prvi ponovitvi iste kršitve 20 %, ob drugi ponovitvi 40 %, ob tretji in četrti ponovitvi 100 %.

V letu 2020 najpogostejša kršitev z naslova Kataloga kršitev, zavrnitev in ukinitvev plačil je nedoseganje minimalne obtežbe. Kljub temu je število kršitev minimalne obtežbe glede na prejšnja leta zmanjšano, kar je posledica implementacije dodatnega pogoja, ko od leta 2019 zahtevke za EK trajno travinje oddajo le kmetijska gospodarstva, ki so do konca predhodnega leta, kontrolnim organizacijam prijavila tudi travojede živali. Kmetijskim gospodarstvom, ki v kontrolo niso prijavila travojedih živali, je bila oddaja zahtevka EK-trajno travinje onemogočena.

PRIMER: KMG so ugodili zahtevke za 1,14 ha njiv-poljščin ($1,14 \times 326,18 = 371,85\text{€}$) in 10,80 ha trajnega travinja ($10,80 \times 155,57 = 1.680,16\text{€}$). Skupaj bi torej moral KMG prejeti za ukrep ekološko kmetovanje za leto 2018 izplačilo 2.052,01€. Pri obravnavi je bilo ugotovljeno, da se plačilo zniža zaradi prvič ugotovljene za več kot 0,1 GVŽ manjše

obtežbe od predpisane, kar pomeni 100 % znižano plačilo za EK za trajno travinje. Poleg tega je bilo ugotovljeno, da KMG tretjič v obdobju pet letne obveznosti ni opravil letnega programa usposabljanja za ukrep EK, kar pomeni znižanje izplačila za 40 %, torej se izplača 60 % od 371,85€. Končno izplačilo KMG je tako 223,11€, namesto 2.025,01€.

V preteklih letih je bilo največ vsebinskih napak v povezavi z zmanjšanjem površine pod EK obveznostjo. Zmanjševanje površin pod obveznostjo se preverja s 100 % upravno preveritvijo, glede na leto vstopa. S koncem leta 2019 se je za tiste, ki so v ukrep EK vstopili v letu 2015, zaključilo petletno obdobje izvajanja ukrepa EK. V 2020 so ukrep lahko podaljšali le tisti, ki površin niso prekomerno zmanjšali. Če je bilo zmanjšanje večje od 10 %, podaljšanje ni bilo mogoče, mogoč pa je bil nov vstop v ukrep. To je tudi razlog, da je bilo v letu 2020 veliko manj kršitev zaradi zmanjšanja obveznosti v EK. Medletno spremljanje števila kršitev jasno nakazuje, da imajo upravičenci s trajanjem obveznosti vedno večje težave z ohranjanjem prevzetih obveznosti.

Če kmetovalec obseg površin vključenih v obveznost ukrepa KOPOP in ukrepa EK zmanjša za več kot 10 % v primerjavi z vstopno površino, se v tekočem letu plačilo zahtevka zavrne oziroma ukine v skladu s pravili določenimi v Katalogu kršitev, zavrnitev in ukinitvev plačil.

PRIMER: kmetovalec je neupravičeno zmanjšal obseg petletne obveznosti ukrepa EK. Ob upoštevanju dovoljene 10 % spremembe vstopne površine znaša delež neupravičeno zmanjšane obveznosti več od 50 %, vendar ne več kot 75 %, zato se plačilo EK ne dodeli (zavrne), stranka pa mora vrniti tudi 20 % že prejetih sredstev iz naslova ukrepa EK.

Najpogostejše kršitve s področja navzkrižne skladnosti na kmetijskih gospodarstvih, vključenih v ukrep EK v letu 2020 so: travniške površine niso vzdrževane (ohranjanje prostoživečih ptic), napaka pri priglasitvi dogodkov v CRG – govedo, travniške površine niso vzdrževane (ohranjanje habitatov), pojav tujerodnih invazivnih vrst, napaka pri priglasitvi dogodkov v CRD – drobnica, travniške površine v visokodebelnih sadovnjakih niso vzdrževane (ohranjanje prostoživečih ptic), gnoj je neustrezno skladiščen, letni vnos N iz živalskih gnojil presega 170 kg/ha.

Kršitve ugotovljene z upravnim pregledom

Najpogostejše kršitve, ki so bile zaznane z upravnim pregledom so: upravičenci za posamezni GERK, na katerem se uveljavlja zahtevke EK, niso pridobili certifikata za ekološko pridelavo, upravičenci so bili deležni znižanja plačil zaradi pozne oddaje zbirne vloge, zahtevke je zavržen zaradi oddaje po izteku materialnega roka, po kontroli terena je bilo ugotovljeno, da je zahtevke EK manjši od 30 ar, zaradi česar se plačilo ne dodeli.

Informiranje in obveščanje javnosti (spletna stran)

V skladu s Pravilnikom o označevanju vira sofinanciranja iz PRP RS za obdobje 2014–2020 (Uradni list RS, št. 67/18), so vsi prejemniki plačil ukrepov KOPOP, ekološko kmetovanje, plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami in dobrobit živali dolžni na svoji poslovni spletni strani (če ta obstaja):

- imeti označen vir sofinanciranja,
- vir sofinanciranja je naveden najmanj do zadnjega izplačila oz. do obstoja poslovne spletne strani, če se le-ta ukine prej kot je zadnje izplačilo,
- označitev je lahko na naslovni spletni strani ali na podstrani spletne strani, v tem primeru mora biti na naslovni spletni strani objavljena jasna povezava (npr. simboli za označevanje vira sofinanciranja – simboli PRP). Tip-ski tekst je objavljen na spletni strani MKGP.

Označevanje

Ob pridobitvi certifikata se lahko uporabijo navedene oznake za označevanje ekoloških pridelkov in izdelkov:

Evropska označba za ekološke izdelke - Pod evropsko označbo je navedena tudi šifra kontrolne organizacije in izvor surovin izdelka-obvezna za predpakirana živila.

Zaščitni znak »ekološki«, določen na osnovi Pravilnika o zaščitnem znaku za označevanje kmetijskih pridelkov oziroma živil-prostovoljna izbira, razen izjem opredeljenih v nacionalni zakonodaji.

ekološki

Blagovna znamka Demeter, znamka za označevanje pridelkov in živil pridelanih na biodinamičnih kmetijah

Kombinacije z drugimi ukrepi PRP

Ekološke kmetije lahko v okviru PRP 2014- 2020 ukrep kombinirajo tudi še z drugimi ukrepi:

- KOPOP,
- OMD,
- dobrobit živali,
- sheme kakovosti – za tiste EK, ki se na novo vključijo v kontrolo, skupine in organizacije proizvajalcev – na novo priznani kot SP,
- naložbe v osnovna sredstva,
- razvoj kmetij in podjetij in
- sodelovanje.

Kombinacije s podukrepi KOPOP in ukrepa EK so del uredbe: »Uredbe o ukrepih kmetijsko-okoljska-podnebna plačila, ekološko kmetovanje in plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020« Priloga 15. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED7211>

Trajanje in podaljšanje obveznosti

Obveznosti za izvajanje ukrepa trajajo pet let, po zaključku pet letnega obdobja je možno letno podaljšanje celotne obveznosti. Odstop od obveznosti za KMG je dovoljen le v primeru:

- višje sile ali izjemnih okoliščin (smrt, dolgotrajne nezmožnosti za delo, huda naravna nesreča)
- prenosa dela zemljišč ali celotnega kmetijskega gospodarstva na drugega nosilca. Vsak KMG, ki je uveljavljal zahteve EK v preteklem letu in prenese te obveznosti na drugo KMG mora obvezno sporočiti podatke o teh površinah na obrazcu zmanjšanje ali prenos površin.

Upravičencem, ki so vstopili v ukrep EK v letu 2017 in s tem letom prevzeli obveznosti izvajanja zahtev ukrepa EK, se v letošnjem letu – letu 2021, petletna obveznost zaključuje. V letu 2022 bodo ti upravičenci lahko zaključene petletne obveznosti podaljšali za eno leto, zahteve ukrepa EK pa izvajali še naprej. Obveznosti, ki so bile že podaljšane v letih 2020 in 2021, bo možno podaljšati tudi v letu 2022.

2. VARSTVO VODA IN TAL TER PODNEBNE SPREMEMBE

Vpliv in pomen ukrepa EK na varstvo voda in tal (učinki) s poudarkom na vodovarstvenih območjih;

Površinske vode v Sloveniji

Površinske vode v Sloveniji zajemajo dve vodni območji in sicer: vodno območje (VO) Jadransko morje z reko Sočo, ki zavzema 3.583 km² (17,4% ozemlja RS) ter VO Donava, ki zajema porečje Mure, Drave in Save ter zavzema 16.381 km² (80,8% ozemlja RS).

Podzemne vode v Sloveniji

V Sloveniji imamo 21 vodnih teles podzemnih voda, pod vodno območje Donava jih spada 18 ter 3 pod VO Jadransko morje.

Obremenitve površinskih in podzemnih voda

Vode so obremenjene s **točkovnimi viri onesnaženja** in z **razpršenimi viri onesnaženja**. Obremenjujemo jih s hranili, organskimi snovmi ali z različnimi onesnaževali kot so: izpusti iz komunalnih čistilnih naprav, odlagališča odpadkov, izpusti iz industrijskih objektov in naprav, incidentni dogodki. Razpršeni viri onesnaževanja so preko kmetijstva, naselja, prometa in industrije. Na stanje voda vplivajo tudi **hidromorfološke obremenitve**, kot so posegi v količino in dinamiko vode (odvzem vode, zadrževalniki, hidroelektrarne, regulacije).

Obremenitve površinskih voda iz kmetijstva

Površinske vode so obremenjene pri onesnaženju s hranili, ki izhajajo iz organskih in mineralnih gnojil (dušik, fosfor) preko:

- izpiranja hranil,
- zanašanju ob gnojenju,
- neposrednim površinskim odtokom.

Največje emisije dušika so na porečjih rek Drave, Mure in Spodnje Save, največje emisije fosforja so na porečjih Drave in Mure.

Površinske vode so obremenjene pri onesnaženju s FFS pri:

- izlitju,
- čiščenju opreme,
- zanašanju med aplikacijo,
- drenaži,
- površinsko odtekanje.

Največje onesnaženje zaznavajo na porečju Srednje Save, Drave in Savinje.

Hidromorfološke obremenitve voda so pri odvzemu vode za namakanje in za gojenje rib.

Obremenitve podzemnih voda iz kmetijstva

Podzemne vode so obremenjene z razpršenim onesnaženjem s hranili (dušik) iz organskih in mineralnih gnojil. Dušik nastopa v podzemni vodi v nitratni, nitritni in amonijski obliki.

- Kritična vrednost: nad 50 mg nitrata/l v podzemni vodi.
- Kritična območja: južni del Dravskega polja, osrednji del Murske kotline, osrednji del Savinjske doline.
- Vzroki: izpiranje zaradi prekomerne količine in neustrezne aplikacije.

Podzemne vode so obremenjene z razpršenim onesnaženjem s FFS:

- Kritična vrednost: nad 0,1 µg pesticida ali metabolita /l, za posamezni organoklorini pesticid iz skupine drinov (aldrin, dieldrin, endrin) nad 0,03 µg/l, ali pa je vsota pesticidov višja od 0,5 µg/l.
- Kritična območja: Dravsko polje (atrazin in desetil-atrazin).

Ključni razlog za slabo kemijsko stanje podzemnih voda je preseganje nitrata.

Vodovarstvena območja

V Sloveniji imamo opredeljena vodovarstvena območja (VVO) po državnih uredbah in občinskih odlokih. Občinski odloki za nekatera vodovarstvena območja še veljajo, vendar pričakujemo državne predpise za vsa VVO v Sloveniji. Na Gorenjskem veljajo občinski predpisi za vodovarstvena območja ter državna uredba za območje Jesenic in za Jezersko. Na Primorskem velja državna uredba za Rižano, za ostala območja veljajo občinski predpisi. Za Ljubljano veljata dve državni uredbi za Ljubljansko polje ter Ljubljansko barje in okolico Ljubljane. Za območje Celja velja državna uredba za občine Celje, Žalec, Šmartno ob Paki, Polzela in Braslovče. Na območju Kozjansko - Bizeljsko veljajo občinski predpisi. Na Dolenjskem veljajo občinski predpisi. Na Koroškem veljajo občinski odloki in državna uredba za območje Slovenj Gradca. V Podravju veljajo tri državne uredbe za Ruše, Urbanski plato, Limbuška dobrava in Dravsko polje, uredba za Selniško dobravo in uredba za Dravsko - Ptujsko polje ter občinski predpis za območje Ceršaka. V Pomurju velja državna uredba za Apaško polje, za ostala območja pa veljajo občinski predpisi. Občinski odloki imajo različne omejitve pri gnojenju in varstvo rastlin na kmetijskih površinah. **V ekološkem kmetovanju na vodovarstvenih območjih moramo upoštevati vse predpise tudi za vodovarstvena območja.**

Prispevek ukrepa ekološko kmetovanje k naravovarstvenim ciljem

Pri ekološkem poljedelstvu in zelenjadarstvu je pomemben ustrezen kolobar. Ustrezen kolobar na njivah, kjer so vključene metuljnice, žita, okopavine/zelenjadnice, rastline za zeleno gnojenje, rastline z globokim koreninskim sistemom, prispeva k:

- izboljšanju rodovitnosti tal, povečanju humusa v tleh,
- manjšemu pritisku na podzemne vode, ker ne prihaja do spiranja hranil. Z vrstjenjem različnih kultur, ter hitro

setvijo po spravi pridelka, se vsa hranila porabljajo v zgornjih slojih tal.

- fitosanitarnim učinkom (manj bolezni, škodljivcev) in s tem povezano racionalnejšo rabo dovoljenih FFS v ekološkem kmetijstvu,
- ohranjanju in povečanju biotske raznovrstnosti,
- izboljšanju izgleda kulturne krajine,
- blaženju in prilagajanju na podnebne spremembe.

Pri ekološkem kmetijstvu, kjer velja prepoved uporabe kemično sintetičnih mineralnih gnojil, prispevamo k:

- varovanju površinskih in podzemnih voda in tal pred izpiranjem hranil,
- zmanjševanju evτροφikacije ter posledično ohranjanju biodiverzitete,
- izboljšanju strukture in rodovitnosti tal,
- povečanju mikrobiološke aktivnosti tal,
- blaženju podnebnih sprememb.

V ekološkem kmetijstvu, kjer velja prepoved uporabe kemično sintetičnih sredstev za varstvo rastlin, regulatorjev rasti, uporabe herbicidov, setve razkuženih semen, uporabe desikatorjev, kar prispeva k:

- varovanju voda pred onesnaževanjem s FFS,
- varovanju tal pred onesnaževanjem s FFS,
- ohranjanju ustreznega vodno zračnega režima v tleh,
- ohranjanju mikrobiološke aktivnosti tal,
- ohranjanju oziroma povečevanju biotske pestrosti,
- preprečevanju zanašanja FFS,
- ohranjanju življa v tleh (mikro in makro organizmov: deževniki, koristne žuželke).

Opredelitev glavnih podnebnih sprememb, ki vplivajo na rastlinsko pridelavo in rejo živali

Učinki spremenjenega podnebja na kmetijstvo so lahko pozitivni: gnojilni učinek povečane koncentracije CO₂, daljša vegetacijska doba, primernejše temperaturne razmere za gojenje toplotno zahtevnih rastlin. **Pogojno pozitivni vplivi** se odražajo v prostorskih premikih kmetijske proizvodnje (pomiku vegetacijskih pasov, spremembi obsega pridelovalnih površin, premik v višje lege, izboljšanju/poslabšanju toplotnih karakteristik prehladnih/pretoplilnih območij), spremembah kvalitete pridelkov, spremenjenem izboru sort, spreminjanju ustaljene agrotehnike (sprememba datumov setve, saditve, žetve ter drugih načinov obdelave tal, spremembe gnojenja). **Negativni vplivi** pa so skrajševanje rastne dobe (pospešen razvoj rastlin), intenzivnejša evapotranspiracija ter povečana pogostnost ekstremnih vremenskih dogodkov (neurja z vetrom, točo, močnimi nalivi, večje škode zaradi pomladanskih pozeb, pogostejše suše, požari, poplave ter zemeljski plazovi). Opažena je sprememba pogostnosti in intenzitete napadov škodljivcev in bolezni (pospešen razvoj insektov in gliv, ter pojav novih škodljivcev in bolezni).

Pričakuje se negativni vpliv podnebnih sprememb na prirejo, razmnoževanje in zdravje ter dobro počutje živali, kot so

pojav vročinskega stresa pri domačih živalih, širjenje živalskih bolezni na območja in mutacije povzročiteljev bolezni. **Prilagoditev rastlinske pridelave na podnebne spremembe (ustrezna izbira vrst in sort kmetijskih rastlin ter ustrezna uporaba novih tehnologij) v poljedelstvu, sadjarstvu, zelenjadarstvu in vinogradništvu ter na področju živinoreje**

Pričakovani vplivi se bodo odrazili v obliki višjih temperatur zraka v vseh letnih časih, posledično se bodo dvignile temperature tal, rek, jezer, morja. Pričakuje se več in bolj pogostih ekstremnih pojavov kot so: obdobja z ekstremno vročimi temperaturami zraka, pogostejši pojav suš in intenzivnih poplav, zelene zime, posledično bo spremenjen rečni režim ter višina podtalnice in nenadnejše intenzivnejša neurja z močnim vetrom in točo.

Prilaganje na klimatske spremembe pri ekološki pridelavi poljščin in zelenjave

Klimatske spremembe, ki jih v prihodnosti lahko pričakujemo v večjem obsegu na območju Slovenije bodo še bolj vplivale na obseg ekološke pridelave na njivah (poljščine in vrtnine), saj pravila ekološkega kmetovanja omejujejo precej tehnoloških ukrepov s katerimi si ostali kmetijski pridelovalci lahko pomagajo. Med drugim so to večinoma ukrepi, ki gojenim rastlinam omogočajo hitrejše preseganje kritičnih razvojnih faz, zmanjšanje izgub energije za konkurenčnost kulturnih rastlin nad pleveli in koriščenje genskih prednosti kulturnih rastlin za doseganje višjih pridelkov in tržne kakovosti.

Klimatske spremembe definiramo kot vse večje število nepričakovanih vremenskih dogodkov, ki odstopajo od dolgoletnih vrednosti temperatur, padavin, začetka in konca vegetacije in vplivajo na pridelavo rajonsko najpogostejših kulturnih vrst. Na klimatske spremembe se pridelovalci prilagajajo z različnimi prilagoditvami tehnologij, kot tudi s prilagajanjem pri izbiri rastlin za gojenje na določenem območju. Pri prilagajanju tehnologij govorimo o prilagajanju časa in načina obdelave tal, časa setve, prilagajanjem prehrane in oskrbe gojenih rastlin, časa spravila in drugimi tehnološkimi ukrepi. Pri prilagajanju izbora rastlin pa je potrebno več pozornosti nameniti rastlinam, ki se glede na talne in vremenske razmere najbolje prilagajajo na pomanjkanje in viške vlage v določenih obdobjih, vročinske strese in druge manj ugodne vremenske razmere ter pridelovati tiste rastline, ki na pričakovane vremenske spremembe najmanj reagirajo z višino in kakovostjo pridelka. Pri prilagajanju na klimatske spremembe je tudi v prihodnosti najmanj težav pričakovati na območju pridelave travinja in večletnih kultur z globljim koreninskim sistemom. Pri pridelavi ozimnih žit je pričakovati manj težav pri prilagajanju na klimatske spremembe, saj še vedno čas pridelave obeta potrebne minimalne potrebe po padavinah, ki bodo zagotovile minimalne pogoje za pridelavo. Pri pridelavi ozimnih žit obstaja le večja nevarnost škod od bolezni in škodljivcev v primeru toplejših zim in prerazmnožitve škodljivcev. Uporaba pripravkov za krepitev rasti bo te težave nekoliko omi-

lila, vsekakor pa je pri setvi potrebno zagotoviti primerne, bolj odporne vrste in tudi sorte. Z ukrepi oskrbe rastlin je potrebno zagotoviti to, da rastline hitreje prerastejo najbolj kritične faze in omejiti osemenitev in širjenje večletnih plevelov. Izbor poljščin in vrtnin na njivah pri ekološki pridelavi je tudi sedaj zelo odvisen od delovnih zmožnosti kmetijskega gospodarstva in možnosti pridelave in trženja pridelkov na kmetiji. V strokovnih krogih ocenjujemo, da bo tudi v primeru klimatskih sprememb izbor vrst in sort na ekoloških njivah bolj odvisen od tržnih in proizvodnih možnosti kmetij kot pa od klimatskih sprememb. Zaradi klimatskih sprememb lahko pričakujemo v bližnji prihodnosti še večjo skeptičnost pridelovalcev pri pridelavi okopavin.

Prilagajanje na klimatske spremembe pri ekološkem sadjarstvu in vinogradništvu

Po napovedih klimatologov se bo dvignila temperatura zraka, zato bodo spremembe ob realnem tveganju škodljivega vpliva izpostavljenosti nizkim temperaturam, omogočile zgodnejše cvetenje, kar bo povečalo občutljivost cvetov za zmrzal, v splošnem bodo spremembe vodile v skrajšanje časa, potrebnega za rast in razvoj sadnih vrst. Zaradi daljše rastne dobe se bo lahko, rastlinam z večjimi toplotnimi zahtevami (oljka, vinska trta, oreh, breskve, češnje), povečal pridelek. Višje temperature zraka bi ob ugodnih padavinskih razmerah, lastnostih tal in legah omogočile gojenje toplotno zahtevnejših sadnih vrst tudi v severnejših predelih ter na višjih nadmorskih višinah. Predvidena večja spremenljivost podnebnih razmer bo povzročala večja tveganja v količini in kakovosti pridelka. Kmetovalci bodo morali ta tveganja zavarovati ali pa jih z agrotehničnimi ukrepi omiliti. Povečano nevarnost sušnih obdobij bo potrebno reševati s sistemi namakanj, ki so prilagojena na zmanjšano porabo vode. Ker bodo višje temperature povezane z zmanjšanjem padavin v poletnem času, bo nujna prilagoditev sistemov za namakanje v take z učinkovitejšo porabo vode za namakanje. Vsekakor bodo spremembe temperature in padavin, predvsem poleti, vplivale na prostorske vzorce pridelka ter na nevarnost bolezni in škodljivcev. Toplejše zime bodo povečale možnost preživetja številnim škodljivcem in povzročiteljem bolezni ter jim omogočile življenje na območjih, ki zaradi mraza podnebno do sedaj niso bila ustrezna. S tem se bo povečala številčnost in prostorska razširjenost škodljivcev in bolezni. Ob toplejših pogojih bodo škodljivci, katerih razvoj je pogojen predvsem s temperaturnimi razmerami, zaključili več življenjskih ciklov v enem letu. Nekateri škodljivci so tudi prenašalci virusnih bolezni. Z ugodnejšimi razmerami zanje, se bo povečala tudi možnost širjenja virusnih bolezni. Važnejša in toplejše razmere so ugodnejše za razvoj patogenih gliv in bakterij, spremenjene vetrovne razmere pa vplivajo na širjenje škodljivcev in patogenov. Ker je večina težav s škodljivci in boleznimi vezanih na gostiteljsko rastlino, bo do prostorskih premikov škodljivcev in bolezni prihajalo skupaj z njimi. Posledica bo povečana uporaba fitofarmaceutskih sredstev. Pridelovalci se bodo morali hitro odzivati na nove pojave, kar pomeni dobro po-

znavanje življenjskih ciklov za organizme, ki jih zdaj še ne poznamo. Razviti bo potrebno nove strategije varstva z nizkim tveganjem. Zaradi višjih temperatur se bo rastna doba podaljšala, kar bo omogočilo večjo razpoložljivost jagodičja na trgu iz domačih virov, to pomeni priložnost za manjše pridelovalce, zlasti ekološke. Dvig temperature bo pospešil dozorevanje posameznih rastlin. Zato bo potrebna uporaba širšega sortimenta (od zgodnejših do najkasnejših sort). Potrebno bo natančno določiti roke obiranja pridelkov, ki se bodo s spremenjeno klimo, spremenili.

Ekološka pridelava sadja je naša velika priložnost

Povpraševanje po ekološkem sadju je večje od ponudbe in stalno narašča. V Sloveniji imamo zelo različne pogoje pridelave, ki nam omogočajo pridelavo zelo različnih sadnih vrst. Jabolka so po površini pridelave najpomembnejša sadna vrsta (približno 131 ha intenzivnih nasadov). Obseg pridelave ekoloških jabolk se povečuje tudi zato, ker imamo na voljo veliko sort, odpornih na najpomembnejšo bolezen škrlup. Med ostalimi glavnimi sadnimi vrstami (hruške, češnje, breskve, nektarine, marelice, slive, lupinarji, jagodičje...) imamo pri hruški sorto uto, odporno na škrlup, pri ostalih pa govorimo le o večji ali manjši občutljivosti sort na posamezne bolezni. Obseg pridelave teh sadnih vrst po načelih ekološke pridelave je manjši tudi zaradi manj dorečene tehnologije in težav z varstvom rastlin. Delno te težave lahko rešimo s prekrivanjem nasadov s folijo.

Pri ekološki pridelavi jagodičja (jagode, maline, robide, ribez, borovnice ...) s prekrivanjem nasadov z visokimi tuneli zmanjšujemo možnost okužbe rastlin predvsem v času cvetenja in zorenja plodov. Zato je ekološka pridelava lahko ekonomsko uspešna in nudi dobro priložnost za dodatni dohodek na malih ekoloških kmetijah. Vedno več je tudi ekološke pridelave aronije, haskap in goji jagod na prostem. Primernost ekološke pridelave teh sadnih vrst se bo še pokazala.

Za ekološko pridelavo lupinarjev (oreh, kostanj, leska, mandelj) je potrebno izbrati primerne lege (omejujoči dejavniki so pozeba, lahka sušna tla, neprimeren pH za kostanj, veliko leske v naravnem okolju – lešnikar...)

Na Primorskem je pomembna ekološka pridelava oljk (214 ha), ki se tudi povečuje, saj je večina leg primernih za ekološko pridelavo.

V območju z ugodno mikroklimo (submediteransko) je za ekološko pridelavo zanimiv kaki, aktinidija, figa, žižola, granatno jabolko in mandelj.

Tolerantne sorte namiznega grozdja proti bolezni peronospora in oidij omogočajo ekološko pridelavo in predstavljajo pomembnejšo tržno nišo.

Veliko težavo v zadnjem času predstavljajo ptiči, ki ogrožajo pridelek v večjem obsegu kot bolezni in različni napadi žuželk. To se lahko reši z uporabo mrež proti insektom in ptičem. Investicija v mreže ni majhna.

Vlaganja v napravo trajnih nasadov so zelo velika, zato svetujemo, da se pred sajenjem posvetujete s strokovnjakom, saj je izbor prave sadne vrste in sorte, priprava terena in zasnova nasada odločilnega pomena za uspešnost pridelave.

Posebno skrb namenimo rodovitnosti tal, ki jih izboljšujemo z vnašanjem organske snovi, setvijo podorin, trajno ozelenitvijo in pravilno nego. Vitalne rastline so manj dovzetne za bolezni in škodljivce. Prekomerno gnojenje z dušikom povzroči večjo občutljivost.

Stalno spremljanje nasvetov svetovalne službe za varstvo rastlin in lastnega opazovanja pomembnejših škodljivcev v nasadu je nujno za pravočasno ukrepanje proti boleznim in škodljivcem.

Za dobre pridelke morajo biti izvedeni vsi tehnološki ukrepi v nasadu dosledno in pravočasno (rez, redčenje, gnojenje, obdelava tal, obiranje).

Dodatne informacije in viri:

- Tehnološka navodila za ekološko pridelavo sadja <https://www.gov.si/teme/ekoloska-pridelava/>
- aktualne objave tehnoloških navodil in priporočil za varstvo na spletnih straneh zavodov KGZS
- glede na vsakoletne spremembe registracij sredstev za varstvo, pred uporabo določenega sredstva vsakič znova preverite na spletni strani www.fito-info.si, če ima sredstvo še veljavno registracijo za uporabo v vaši pridelavi.
- Pomen podnebnih sprememb za sadjarstvo v Sloveniji, Lučka Kajfež-Bogataj, zbornik referatov 1. Slovenskega sadjarskega kongresa z mednarodno udeležbo, Krško, 24. – 26. Marec 2004 1. Del, Ljubljana, 2004.

Prilagajanje vinske trte na podnebne spremembe

Bodoča vinogradniška pridelava bo postala zaradi hitro spreminjajočih klimatskih dejavnikov, vse bolj težavna in nepredvidljiva, ob tem pa drugačna in tudi bolj draga. Ob tem se v sodobni vinogradniški pridelavi vse bolj zaostrejuje odnosi in razmerja do varovanja in ohranitve zdravega okolja, pitne vode in vnosov za okolje in človeka nevarnih snovi. V teh vse bolj zaostrenih pogojih pridelave preostane vinogradnikom zgolj uspešno prilagajanje. Splošno sprejemljivo rešitev vidimo v uvajanju tehnologije, trti prijazne ekološke pridelave.

Danes je eko vinogradniška pridelava tehnološka in ekonomska realnost in postaja za vinogradnike sprejemljiva rešitev za ohranitev zdravja ljudi in trajno zdravega okolja, ob tem pa tudi omogoča uspešno prilagajanje klimatskim spremembam.

V prilagajanju vinske trte na sušo bo v eko pridelavi poudarek na zdravi presnovi trte in učinkoviti rabi hranil in vode, kar bo v prvi vrsti omogočal bujen in v večje globine tal razvit učinkovit koreninski sistem. Koreninski sistem bomo iz obstoječe 40 - 60 cm povprečne globine, preusmerili v eko pridelavi globlje. V prvi vrsti bomo poskrbeli za živa eko vinogradniška tla, ki so rodovita tla z dobro grudičasto strukturo, niso zbita in so enakomerno in gosto prekoreninjena, rjave barve s prisotnimi deževniki. Na to bomo vplivali z različnimi opravili pravega gospodarjenja z vinogradniškimi tlemi, s tem ko bomo povečevali zračnost, vpojnost, mikrobiološko in prehransko učinkovitost, ter energetske pretočnosti tal. S tlemi v eko vinogradu bomo trajno in odgovorno gospodarili tako, da bomo zagotovili trajno ozelenitev vi-

nogradniških tal, občasno po potrebi pa bomo uvajali: zastiranje, zeleno gnojenje in gnojenje z lastnimi komposti in domačimi pripravki, občasno globinsko rahljanje, dosledno in samo mehansko odstranjevanje konkurenčnih rastlin, ob tem pa bomo prakticirali tako obdelavo tal, s katero bomo reševali slabe vplive uporabe strojev, vplivali na povečanje mikrobiološkega delovanja in izboljševali ali vsaj ohranili ugodno strukturo pridelovalnih tal. V poletnem času pa bo v listni steni trte pomembno tudi gospodarjenje in varčevanje z vodo, ki temelji na racionalizaciji fotosinteze s tem, ko poskrbimo za pravilno določitev listne gostote in optimalne pozicije listja. Zagotavljanje usklajenosti in s tem učinkovitosti talnega kompleksa z nadzemnim listnim delom trte, predstavlja ločnico med stanjem resnične suše, ki jo kot posledico klimatskih sprememb tudi v eko vinogradu lahko občuti trta in sušo, ki je posledica zgolj tehnoloških napak v pridelavi.

Med izrednimi in tudi vse bolj pogostimi in nepredvidljivimi vremenskimi dogodki je prav tako toča, ki se ji v eko vinogradništvu prilagajamo s pridelavo strukturnih in kakovostnih ter dobro prodajnih vin v višjih cenovnih razredih, ki jih lahko imamo na zalogi tudi več let. Ob tem pa je nujna naprava bočnih proti točnih zaščitnih mrež, zato ker eko vinogradnik ne potrebuje odškodnin, temveč redne vsakoletne pridelke kakovostnega grozdja in vina. Posledicam orkanskih vetrov se bomo lahko že pri obnovi vinogradov izognili z izbiro pravih in bolj zaščitnih leg in uvajanjem bolj odpornih (zračnih!) vzgojnih oblik, ter napravo trpežne in bolj stabilne opore.

Nevarnost erozije, ki je v strmih vinogradih še posebno nevarna bomo reševali z dosledno trajno ozelenitvijo in pravihim gospodarjenjem z vinogradniškimi tlemi, ob tem pa tudi z napravo novih sodobnih teras.

V bodoči eko pridelavi bo pomemben tudi pravi izbor sort saj bo potrebno uskladiti uporabo domačih, tradicionalnih, avtohtonih sort, s katerimi ohranjamo biološko pestrost, tradicijo in uvajanjem novejših bolj tolerantnih sort za lažje prilagajanje bodočim spremenjenim naravnim danostim.

Ob trajnih načinih prilagajanja trte na spremenjene razmere pridelave je za redno in uspešno vsakoletno eko vinogradniško pridelavo pomembna tehnologija letnih opravil, ki se prične z zimsko rezjo s katero določimo optimalno obremenitev ne samo po številu rodnih očes/m² življenjske površine trte, temveč je ob tem odločilna predvsem rastna moč vsake trte. Nato nadaljujemo z enakomerno razporeditvijo rodnega lesa ali vezjo šparonov in določitvijo optimalnega števila rodnih mladik s pletvijo v spomladanskem času. V poletnem času ampelotehničnih zelenih del, nadaljujemo z nego trte tako da, vzgajamo trto kot odprt grm, ki je sposobna maksimalno prestrezati sončno svetlobo, ob tem pa zagotovimo optimalno fotosintezo z zmerno velikim številom srednje starega listja, ob tem preprečimo zasenčitev in vzpostavimo dobro kroženje zraka znotraj trte. Tako urejena trta je tudi učinkovita preventiva za zmanjšanje težav z rastlinskimi boleznimi. Zaščita pred boleznimi in škodljivci ostaja v eko pridelavi grozdja še vedno najbolj šibka

točka in poglavitni razlog za malo številčnost pridelovalcev. Ob vinogradniku, ki je dnevno v stiku s trto in lahko v vsakem trenutku tudi svoj vinograd zaščiti s sredstvi za varstvo rastlin, ki so vključena v slovensko in EU zakonodajo, so vse bolj pomembna tudi sredstva za krepitev rastlin, ki so prav tako vključena v EU in nacionalno zakonodajo.

Vir: https://www.kis.si/f/docs/svkv/5_SVVK_E-ZBORNIK_PRISPEVKOV_FIN.pdf

Izbira ustreznih sort in vrst rastlin

Pri izbiri semena/vegetativnega razmnoževalnega materiala bodisi za pridelavo rastlin ali tržno pridelavo semena je smiselno izbirati sorte, ki so prilagojene našim ravnim razmeram (tradicionalne ali avtohtone sorte rastlin). Kjer ni sortimenta s tega področja, naj se izbere med sortami tiste, ki so pri preizkušanju pokazale večjo odpornost na bolezni. Natančna izbira vrste in sorte variira zaradi različnih dejavnikov na kmetiji in tržnih priložnosti zato odločitve ni mogoče podati vnaprej in na splošno.

Več informacij:

Tehnološka navodila za EK.

<https://www.gov.si/teme/ekoloska-pridelava/>

in Priloga 12: Seznam rastlinskih genskih virov, ki jim grozi genska erozija <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED7211> (člen 23, 113, priloga 12)

Prilagoditev reje živali na podnebne spremembe (ustrezna izbira živalskih pasem) in vpliv živali na biotsko raznovrstnost travinja in izboljšanje rodovitnosti tal

Vzreja živali je temeljnega pomena za organizacijo kmetijske proizvodnje na ekoloških kmetijskih gospodarstvih, saj zagotavlja potrebno organsko snov in hranilne snovi za obdelovano zemljo, s čimer prispeva k izboljševanju tal in razvoju trajnostnega kmetijstva -citat iz Uredbe sveta (ES) št.834/07.

Prilagoditev reje živali na podnebne spremembe

Vpliv toplogrednih plinov (TPG) na življenje vseh živih bitij na zemlji se že nekaj časa spremlja. V zadnjem obdobju se vse bolj zavedamo učinka TPG na podnebje na našem planetu. TPG plini absorbirajo dolgovalovno sevanje in vplivajo na toplotno bilanco zemlje. Tako del toplote, ki jo odda zemlja absorbirajo in s tem prispevajo k dvigu temperature na zemlji. Ob zaznanih vplivih (suše, neurja,...) so se na svetu pričele aktivnosti za omejitev izpustov. V kmetijski pridelavi z določenimi pristopi lahko zmanjšamo emisije in s tem v skupnem merilu prispevamo k izboljševanju stanja. Podnebne spremembe se odražajo tudi v procesu živinorejske dejavnosti na kmetiji. Tako so živali v celoletnem obdobju izpostavljene vse večjim nihanjem temperature zraka, hitrim spremembam, ekstremnim situacijam (suša, mraz, moča, vročinski stres...). Tako v živinoreji podnebne spremembe lahko vplivajo na bilanco in kvaliteto krme, botanično sestavo travne ruše in možnosti paše, proizvodnjo, ...

Izbira ustreznih pasem (prilaganje podnebnim spremembam, zmanjšanje izločanja TPG,...)

V ekološki živinoreji prednostno izhajamo iz pasem, ki so odpornejše in prilagojene na dane razmere v Sloveniji. Tako v rejo vključujemo slovenske tradicionalne in avtohtone pasme. Seveda pa so se v Sloveniji zaradi različnih rejskih ciljev in izboljšanja rezultatov reje, pričele vpeljevati tudi druge pasme živali, pri katerih moramo predvsem izhajati iz osnovnih rejskih principov in to je prilagodljivost, možnost ustrezne reprodukcije, proizvodnost in dobro zdravstveno stanje živali. Opis pasem: <https://www.program-podezela.si/sl/knjiznica/22-slovenske-avtohtone-in-tradicionalne-pasme-domacih-zivali/file>

Vpliv živali na biotsko raznovrstnost travinja in izboljšanje rodovitnosti tal

Trajni travniki so združbe različnih vrst rastlin, ki so v določenem razmerju. Na razmerje močno vpliva človek z agrotehniko. Najboljši sistem za ohranitev največjega števila kakovostnih združb rastlin je kombinacija paše in košnje v okviru čredinske paše. Na pašnih površinah izvajamo čistilne košnje (ohranjanje razmerja med zelenimi in neželenimi vrstami rastlin). Ta ukrep v današnjem času še pridobiva na pomenu, saj se na naših površinah vse bolj pojavljajo invazivne rastline (enoletna suholetnica, ambrozija, japonski dresnik...), ki jih je potrebno zatirati na samem začetku. Pri paši pazimo, da površine ne prepasemo oziroma jih v sušnih razmerah ne izkoriščamo predolgo. Seveda pri paši formirajmo takšne čredinke, ki bodo preprečevale nastanek erozijskih procesov zaradi hoje živali. Tako je bolje urediti več manjših čredink, ki jih živali zasedajo krajši čas. Sproščanje toplogrednih plinov je manjše pri pašnih živalih kot pri hlevski reji, zato je smotrno, da podaljšujemo obdobje paše (Verbič, 2006).

Krmljenje živali (optimalni obroki,...)

V ekološki pridelavi predvsem pri krmljenju prežvekovalcev je potrebno v bodoče stremeti k vključevanju kakovostne lastne voluminozne krme v obrok živali. Tako lahko dober genetski potencial črede izkoristimo in izboljšamo priraste, mlečnost, plodnost, .. itd. S tem bomo posredno vplivali tudi na emisijo toplogrednih plinov na enoto proizvoda, zmanjšana bo količina toplogrednih plinov, ki jih porabimo za vzrejo podmladka, saj bodo živali plodnejše in daljši čas vključene v proizvodni proces. Priporoča se tudi izdelava analize krme in spremljanje kakovosti iz leta v leto na osnovi analiz ter na podlagi le teh izdelavo krmnega obroka. Ker je vreme v Sloveniji v času spravila krme običajno zelo spremenljivo, bi bilo potrebno za doseg cilja izboljšane kakovosti voluminozne krme, dodelati linije za spravilo sena - izgradnja dosuševalnih naprav ali siliranje (koritasti silosi). Z investicijo v dosuševalno napravo lahko bistveno zmanjšate izgube najkvalitetnejših delov rastlin in s tem hranil in krmo pospravite v najoptimalnejši zrelosti (faza latenja-do začetka cvetenja). Ker bomo večino potreb pri živalih pokrivali z doma pridelano krmo, se bo zmanjšal dokup kon-

centratov iz surovin iz drugih območij, zato bo manjša tudi emisija zaradi transportnih poti za distribucijo porabljene krme. V primeru dokupa pa prednostno koristimo ekološko krmo iz bližnje okolice. Seveda kvalitetno voluminozno krmo lahko pridelamo le na zemljiščih, ki so optimalno založena s hranili. Tudi pri drugih vrstah živali vključenih v proces ekološke pridelave uporabljate doma pridelano krmo, njive, ki so že več let zatravljene pa vključite v kolobar.

Krmljenje živali v času ekstremnih situacij-vročina

Med poletnimi vročinami je potrebno živalim na paši zagotoviti senco ali možnost umika v hlev, kjer je poskrbljeno za dobro zračenje. Če stresa zaradi vročine ne blažimo lahko prihaja do plodnostnih motenj, zmanjšane konzumacije in posledično padca proizvodnje. Seno slabe kakovosti prispeva 10 % več toplote na enoto NEL, kot seno odlične kakovosti (Verbič, 2011). Pri prašičih v izpustih uredimo kaluže. Del odvečne toplote lahko žival (krava) porabi tudi z uživanjem hladne vode, ki pa mora biti v celotnem obdobju kakovostna, po volji in v zadostni količini. Popita voda s temperaturo 10 °C lahko za ogrevanje na telesno temperaturo porabi 10 % odvečne toplote (Verbič, 2011).

Poleg tega živalim omogočimo pašo oziroma krmljenje v nočnem obdobju.

Ustrezno ravnanje s proizvedenimi živalskimi gnojili in rodovitnost tal

Če živali pasemo, živali gnojila v poletnem času enakomerno raztrosijo po površinah, v zimskem času pa jih skladiščimo na za ta namen urejenih gnojiščih ali tekoča, v gnojnih jamah. Z uporabo nastilja zmanjšujemo tudi izgube amoniaka. Kanali, gnojišča in gnojne jame morajo biti vodotesne. Kompostiranje gnoja naj večji del časa poteka na ustrezno velikem gnojišču, kjer gnoj občasno premečemo. Tekoča živalska gnojila je najbolje skladiščiti v pokritih gnojnih jamah, kjer so izgube dušika najmanjše. Paziti je potrebno na časovni okvir prepovedi, na enakomeren raztros, in uporabo v času, ko rastline hranila lahko porabijo. Tekoča živalska gnojila polivajmo pri tleh in jih ne pršimo, na njivah pa po distribuciji poskrbimo za čim prejšnjo zadelavo v tla.

Viri:

http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/podnebnospremembe_v_kmetijstvu/

3. Vsebine po tematskih sklopih

3.1 Ekološko čebelarjenje

Zakonodaja na področju ekološkega čebelarjenja

Pravne podlage ekološkega kmetijstva oziroma čebelarstva z letom 2022 predstavljajo Uredba (EU) 2018/848 evropskega parlamenta in sveta z dne 30. maj 2018 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov in razveljavitvi Uredbe sveta (ES) št.834/2007 ter Izvedbene in Delegirane uredbe komisije EU, ki določena področja bolj podrobno opredelijo. Na nivoju republike Slovenije pa so v Pravilniku o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil, UR.I.RS št. 72/18 in 17/19 (v nadaljevanju pravilnik), zapisana določila specifična za republiko Slovenijo. Glede na to, da se je spremenila zakonodaja s področja EK na nivoju EU, lahko v prihodnje pričakujemo spremembo zakonodaje o ekološki pridelavi tudi na nacionalnem nivoju.

Primerna in neprimerna območja za ekološko čebelarjenje (namestitve panjev ali čebelnjaka)

Osnovna načela ekološkega čebelarstva

Lokacije, kjer se nahajajo čebelnjaki morajo biti registrirane v skladu s predpisi in opredeljene kot območja dovoljena za ekološko čebelarjenje. Pred vstopom v ekološko čebelarjenje lahko čebelar v spletni aplikaciji GERK-pregle-

dovalnik preveri ali so njegovi čebelnjaki znotraj območja nedovoljenega za ekološko čebelarjenje ali ne. Enostavno preko identifikacijskih števil (KMG-MID, registrska številka stojišča) in preseki s pripravljenimi evidencami lahko opredelimo ustreznost našega stojišča.

Izbira lokacije namestitve panjev ali čebelnjaka

Panji in čebelnjaki naj bodo prednostno nameščeni tako, da viri hrane v območju treh kilometrov okoli lokacije stojišča v glavnem izhajajo iz ekološko obdelanih površin in/ali samoraslega rastlinstva in/ali pridelkov obdelanih s postopki z majhnim vplivom na okolje.

Potrebno je upoštevati razdaljo od avtocest, hitrih cest in strnjenih mestnih središč, ki naj bo vsaj 1 km, od odlagališč, sežigališč odpadkov, industrijskih območij, pa naj bodo čebelje družine oddaljene najmanj 3 km. Določilo je opredeljeno tudi v karti neprimernih območij za ekološko čebelarjenje, ki je del Pravilnika.

Izgradnja panjev

Panji so zgrajeni pretežno iz naravnih materialov, ki ne predstavljajo tveganja za onesnaženje okolja ali onesnaženje čebeljih pridelkov. Pri zaščiti panjev lahko uporabljamo le ekološko neoporečne snovi. V panjih pa lahko upora-

bljamo le naravne snovi, propolis, vosek in rastlinska olja. Dovoljena je mehanska obdelava, kakor je čiščenje s paro ali neposredno s plamenom. Za zaščito okvirjev, panjev in satja zlasti pred škodljivci so dovoljeni ustrezni proizvodi odobreni za uporabo v ekološki pridelavi.

Gospodarjenje s čebeljimi družinami (izbira pasme)

Izbira pasme

Pri ekološkem čebelarjenju se lahko v Sloveniji uporablja le kranjska čebela ali kranjska sivka -*Apis mellifera L. carnica* Pollmann.

Razmnoževanje čebeljih družin

V ekološkem čebelarstvu lahko družine razmnožujemo le iz družin, ki so oskrbovane po načelih ekološkega čebelarstva. Tako lahko nove družine pridobimo z delitvijo družin (narejenci) in z naravnim rojenjem. Čebeljim maticam je prepovedano prirezovati krila.

Seveda je za ekološko čebelarjenje pomembna tudi dovolj velika lastna vzreja rezervnih čebeljih družin, ki jih lahko uporabimo v sezoni za spodbujanje razvoja gospodarskih čebeljih družin, za nadomeščanje propadlih čebeljih družin po zaključku zimskega obdobja ter za zamenjavo matic tako v sezoni, kot tudi ob koncu sezone. Poleg tega lahko s formiranjem rezervnih čebeljih družin, zmanjšamo pritisk varoe v gospodarskih čebeljih družinah, ter si že v času sezone pripravimo rezervne družine, ki bodo neobremenjene z varoo ter oskrbljene z mladimi maticami.

Dokup čebeljih družin in matic

Če na trgu ni čebeljih družin iz ekoloških čebelarstev, je možen dokup iz neekoloških čebelarstev. Letno se lahko za obnovo čebeljih matic in družin, dokupi do 20 % čebeljih rojev in matic iz neekoloških čebelarstev, pod pogojem, da se namestijo v panje s satovjem ali satnicami, ki izvirajo iz enot z ekološko pridelavo. V vsakem primeru se lahko en roj ali čebelja matica na leto nadomesti z neekološkim rojem ali matico.

Uporaba čebeljega voska

Čebelji vosek, ki je gradbeni material satovja, v katerega čebelje družine skladiščijo hrano in v njih gojijo zalego, mora izhajati iz ekoloških čebelarstev. Pri izdelavi satnic morajo biti povzročitelji kužnih bolezni uničeni. Najbolje je, da si zagotovite obtok lastnega voska znotraj obrata. Pri predelavi voska na drugih obratih, pa je potrebno zagotoviti kontrolo in izdelavo satnih osnov iz lastnega voska oziroma voska iz ekoloških obratov.

Prehrana/krma

Ob koncu pridelovalne sezone je potrebno čebelam v panjih pustiti zadostne rezerve medu in cvetnega prahu za prezimovanje. Krmljenje je dovoljeno le, če je preživetje

čebeljih družin ogroženo zaradi vremenskih razmer. Ker so razmere (vremenske, viri hrane v naravi, ...) v Sloveniji v drugi polovici leta takšne, da za enkrat ne zagotavljajo ustvarjanja zadostnih zalog hrane za preživetje čebeljih družin v zimskem obdobju, oziroma je bilanca zalog hrane v čebeljih družinah negativna in je s tem preživetje čebeljih družin ogroženo, je dovoljeno krmljenje čebel. Za krmljenje čebeljih družin lahko uporabimo, ekološko pridelan med, ekološko pridelani sladkorni sirup ali ekološko pridelan sladkor. Pri krmljenju je potrebno zapisati vrsto uporabljenega izdelka, datume, količine in panje katerim je bil dodan.

Preprečitev bolezni in zdravljenje čebeljih družin (zatiranje varoje)

*Alenka Jurić, UL Veterinarska fakulteta, Nacionalni veterinarski inštitut, Enota Celje
alenka.juric@vf.uni-lj.si*

Vplivi na zdravje čebel in preprečevanje bolezni v ekološkem čebelarstvu

Čebelji produkti, ki izvirajo iz ekološkega čebelarstva, so vključeni v prehransko verigo, apiterapijo in kozmetiko, biti morajo kakovostni in zdravstveno ustrezni. Kljub lastnim obrambnim mehanizmom postajajo čebele vse bolj odvisne od človeka, ki jim mora zagotoviti zdravo in varno okolje, da bi lahko svoje naloge dobro opravile. Čebele ogrožajo številne bolezni, med njimi so nevarne kužne bolezni (posledica bakterij, glivic, virusov), zajedavske bolezni (posledica pršic, praživali) in nekužne bolezni (posledica neživih dejavnikov, tudi klimatskih sprememb) pa tudi škodljivci in zastrupitve. Na zdravje čebel pomembno vplivajo stojišče čebelnjaka, mikroklima v panjih in razmere zunaj panjev, zlasti temperatura, vlaga in strujanje zraka, letni čas, kvaliteta in količina pašnih virov in pitne vode, prisotnost povzročiteljev bolezni, škodljivcev in plenilcev pa tudi poškodbe. Spremembe v okolju, zlasti klimatske spremembe, katerih posledica so spomladanske pozebe, dolgotrajna suša, neurja z močnim vetrom in poplavami, ki hkrati z onesnaževalci, intenzivnim kmetijstvom, industrijo in prometom, krčijo zdrav življenjski prostor, povzročajo stres pri čebelah in vplivajo negativno na njihovo zdravje. Pojavljajo se motnje v razmnoževanju čebel, v njihovem razvoju in socialnem obnašanju, slabša produktivnost ter slabši imunski odziv, posledično tudi večja dovzetnost za različne bolezni, škodljivce in pesticide. Subletalni dolgotrajnejši učinki posameznega negativnega dejavnika ali tudi kratkotrajni učinki več dejavnikov hkrati lahko povzročijo propad čebelje družine.

Čebelam najnevarnejše bolezni in škodljivci se zatirajo po pravilniku: huda (ameriška) gniloba čebelje zalege (*Paenibacillus larvae*), mali panjski hrošč (*Aethina tumida*), tropileloza (*Tropilaelaps clareae*, *T. mercedesae*), varoza (*Varroa destructor*), pohlevna (evropska) gniloba čebelje zalege

(*Melissococcus plutonius*) in akaroza čebel (*Acarapis woodi*). Druge pogoste bolezni čebel in škodljivce ter nežive dejavnike (poapnelo zalego, nosestavost, viroze, voskov molj, glodavce, insekte, pomanjkanje hrane in pitne vode, zastrupitve) lažje obvladujemo z različnimi preventivnimi ukrepi. Upoštevati je treba, da se lahko nekatere bolezni razširijo zelo hitro, neposredno med čebelami pri socialnem kontaktu ali posredno pri prodaji okuženih čebelarstev proizvodov in opreme, pa tudi preko kontaminirane zemlje, vode ali zraka. Na odpornost čebel vplivajo številni dejavniki: življenjsko okolje, izpostavljenost različnim boleznim in stresnim dejavnikom, naravna imunska sposobnost in socialno obnašanje čebel, način čebelarjenja, izvajanje selekcije in biovarnostnih ter drugih ukrepov za zaščito zdravja čebel, med katerimi je zelo pomembna tudi uporaba zdravil.

Čebelar mora biti seznanjen z zdravstveno problematiko pri čebelah in stalno izvajati ukrepe za zaščito njihovega zdravja. Imeti mora dobro čebelarsko prakso in obvladljivo število močnih čebeljih družin ter jim zagotavljati ustrezno zalogo hrane in pitne vode. Z načrtovano selekcijo odbira čebele na večjo odpornost, z dobro izraženimi lastnostmi za nego in higiensko čiščenje, z biovarnostnimi ukrepi pa odstranjuje mikrobo in preprečuje vnos in širjenje bolezni. Skrbeti mora za redno obnovo satja in higieno v čebelarstvu, za dezinfekcijo, dezinsekcijo in deratizacijo ter sledljivost premikov čebel. Čebelje družine mora redno pregledovati in o sumu bolezni takoj obvestiti pristojnega veterinarja ter se vzdržati vseh ravnanj, s katerimi bi se bolezen lahko širila. Poskrbeti mora za redne preventivne preiskave na najnevarnejše bolezni in spremljati napadenost čebeljih družin s pršico varojo. Varoje mora obvladovati predvsem z apitehničnimi ukrepi in zdravila uporabljati zelo previdno, skladno z veterinarskim navodilom. Evidence o izvedenih biovarnostnih ukrepih, premikih čebel, napadenosti čebel z varojami, apitehničnimi ukrepi in uporabi zdravil pri čebelah ob zagotavljanju zdrave hrane in varnega okolja morajo biti sestavni del vsakega ekološkega čebelarstva.

Predpisi s področja zdravstvenega varstva živali (čebel):

- Uredba (ES) št. 470/2009
- Uredba Komisije EU št. 37/2010
- Uredba (EU) 2018/848 – o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov, določa med drugim preventivne ukrepe in snovi, ki jih je dovoljeno uporabljati v ekološkem čebelarstvu oziroma način ravnanja in preusmeritveno obdobje v primeru uporabe kemično sintetiziranih alopatskih zdravil ali antibiotikov. Ob okužbi s pršicami *Varroa destructor* se lahko po tej uporabijo mravljinčna kislina, mlečna kislina, očetna kislina in oksalna kislina ter mentol, timol, evkaliptusovo olje ali kafra. Postopek uničenja trotovske zalege je dovoljen le, če se na ta način obvlada okužba s pršicami *Varroa destructor*; če kljub navedenim preventivnim ukrepom čebelje družine zbolijo ali se okužijo, se takoj zdravijo in po potrebi premestijo v izolirne čebelnjake
- Delegirana Uredba Komisije (EU) 2020/427 z dne 13.

januarja 2020 o spremembi Priloge II k Uredbi (EU) 2018/848 Evropskega parlamenta in Sveta v zvezi z nekaterimi podrobnimi pravili pridelave za ekološke proizvode: Kar zadeva hranjenje čebeljih družin, bi možnost uporabe cvetnega prahu iz ekološkega čebelarstva lahko preprečilo stradanje ličink, kadar je preživetje družine ogroženo zaradi podnebnih razmer. Za povečanje možnosti preživetja družine je primerno dovoliti, da se družine hranijo tudi z ekološko pridelanim cvetnim prahom.

- Direktiva 92 / 65 EGS
- Zakon o veterinarstvu (Uradni list RS, št. 33/01, 45/04 – ZdZPKG, 62/04 – odl. US, 93/05 – ZVMS, 90/12 – ZdZPVHVVR in 22/18)
- Zakon o veterinarskih merilih skladnosti (Uradni list RS, št. 93/05, 90/12 – ZdZPVHVVR, 23/13 – ZZZiv-C, 40/14 – ZIN-B in 22/18)
- Zakon o zdravilih (Uradni list RS, št. 17/14 in 66/19)
- Pravilnik o boleznih živali (Uradni list RS, št. 81/07 in 24/10)
- Pravilnik o ukrepih za ugotavljanje, zatiranje, obveščanje in preprečevanje hude gnilobe čebelje zalege (Uradni list RS, št. 10/20 in 61/20)
- Pravilnik o ukrepih za ugotavljanje, zatiranje in preprečevanje varoze čebel (Uradni list RS, št. 21/20)
- Pravilnik o sledljivosti prometa in uporabe ter shranjevanju veterinarskih zdravil (Uradni list RS, št. 38/09)
- Pravilnik o razvrščanju, predpisovanju in izdajanju zdravil za uporabo v veterinarski medicini, (Uradni list RS, št. 86/00, 33/01-Zvet-1, 91/08 in 38/09)
- Uredba o ravnanju z odpadnimi snovmi (Uradni list RS, št. 105/08)
- Pravilnik o farmakovigilanci zdravil za uporabo v veterinarski medicini (Uradni list RS, št. 53/06 in 17/14-ZZdr-2) (<http://www.mz.gov.si>).

Predelava/izdelki

Pridobivanje, odvzem in skladiščenje medu

Čebelar si mora prizadevati, da izvorno kakovost, tako uskladiščenega medu, kot tudi ostalih čebeljih proizvodov obdrži tudi med postopki obdelave, točenja in shranjevanja vse do potrošnika. Tu pomembno vlogo odigra primerna embalaža. Med je prepovedano točiti iz zaleženih satov. Vsako točenje medu je potrebno vpisati v ustrezno dokumentacijo.

Označevanje

Čebelarji ob izpolnjevanju pogojev za ekološko pridelavo, ki jih narekujejo uredbe in pravilnik oziroma v primeru želje po uporabi določenih blagovnih znamk, tudi različni standardi za uporabo le teh, po zaključku obdobja preusmeritve, in pridobitvi certifikata lahko uporabijo že navedene oznake za označevanje lastnih ekoloških proizvodov.

Priznanje

Pridelava oziroma predelava čebeljih pridelkov oziroma živil se lahko označuje kot ekološka le, če je njihova pridelava

oziroma predelava potekala v skladu z določili uredb oziroma pravilnika ter je predhodno poteklo najmanj dvanajst-mesečno obdobje preusmerjanja v ekološko čebelarstvo. V času preusmeritve, kot tudi ekološkega čebelarjenja, je čebelarstvo vsaj enkrat letno kontrolirano s strani pooblaščenih kontrolnih organizacij, ki ugotavlja skladnost postopkov čebelarjenja z zahtevami zakonodaje s področja ekološkega čebelarjenja in ob ugotovljeni skladnosti izda certifikat.

Trženje ekoloških čebeljih pridelkov

Ekološko pridelane čebelje pridelke lahko prodajamo:

- na domu. Prednost te prodaje je predvsem v neposrednem stiku med kupcem in prodajalcem in s časom v vzpostavitvi medsebojnega zaupanja in dolgoročnega sodelovanja.
- v javne ustanove v okviru obveznega nakupa 15 % ekoloških proizvodov,
- v manjše specializirane trgovine, kjer so ciljna skupina visoko ozaveščeni kupci,
- izdelovalcem kozmetike – ostali čebelji proizvodi: vosk, matični mleček, ..

Druge tržne poti so v začetni fazi manj značilne, s časom pa lahko prehajamo tudi v večje trgovske sisteme, kjer je že izraženo povpraševanje.

Promocija

Vsekakor je potrebno v okviru ekološkega čebelarstva veliko energije usmeriti tudi v promocijo, saj le s tem doseže-

mo stranke, ki želijo v svojih gospodinjstvih ekološko pridelane čebelje pridelke.

V okviru promocije so lahko pomembna tudi razna ocenjevanja, tako državna, kot tudi svetovna. Ekološki čebelarji imate možnost sodelovati na svetovnem ocenjevanju ekoloških medov v Italiji – BIOMIEL, kjer so slovenski medovi že dosegali odlične rezultate, seveda pa tudi na vseh regijskih ocenjevanjih v Sloveniji, kot tudi državnem, v tem primeru v konkurenci z vsemi medovi ne glede na vrsto pridelave.

Nadzor

- vsakoletna prijava pri eni od štirih kontrolnih organizacij,
- letna 100% kontrola – dodatna kontrola na osnovi tveganja, naključni izbor,
- kontrola v praksi, kontrola evidenc, odvzem vzorcev za analizo,
- plačilo kontrole – osnovni prispevek + plačilo po panju,
- analiza čebeljih izdelkov na ostanke nedovoljenih sredstev – meja detekcije analitske metode,
- dokazani ostanki – zavrnitev certifikata,
- ob zaključku kontrole in certificiranja - pridobitev certifikata o ekološki pridelavi.

3.2 Ekološko semenarjenje

Osnovna določba za področje semenarstva krovno določa Zakon o semenskem materialu kmetijskih rastlin (Uradni list RS, št. 25/05 – prečiščeno besedilo, 41/09, 32/12 in 90/12 – ZdZPVHVV in 22/18).

Zakonodaja zagotavlja pridelovalcem kakovosten semenski material. Samo takšen pa omogoča tudi kvalitetno ekološko pridelavo rastlin, zdrav, kakovosten in tudi primerno visok ekološki pridelek. Zakon s podzakonskimi predpisi ureja pridelavo in pripravo semena za trg, uvoz in trženje semenskega materiala rastlin (SMKR), predpisuje obveznosti za pridelovalce in dobavitelje. V njem, je zapisana obveza pridelovalcev, da morajo biti vpisani v register dobaviteljev. Ureja vpis sort kmetijskih rastlin v sortno listo in vzdrževanje le teh, kakor tudi posebno preizkušanje sort, ki so na sortni listi. V zakonodaji je določeno tudi delovanje javne službe, ki nadzoruje pridelavo SMKR in ne nazadnje ureja trgovanje z drugimi državami. V register dobaviteljev semenskega materiala kmetijskih rastlin se obvezno vpišejo dobavitelji, ki na območju RS pridelujejo, pripravljajo za trg, uvažajo oz. tržijo SMKR: seme žit, krmnih rastlin, pese,

oljnic in predivnic, zelenjadnic, krompirja, razmnoževalni oz. sadilni material zelenjadnic, sadike sadnih rastlin, trte, hmelja in okrasnih rastlin (vsaka kmetijska rastlina je podrobneje opisana v svojem pravilniku). Vpis pa ni obvezen za dobavitelje, ki se ukvarjajo izključno z distribucijo in prodajo semenskega materiala, ki je v izvirnem pakiranju in označena v skladu s predpisi (prav tako ni obvezen za tiste, ki pridelujejo seme za lastne potrebe). Seme in semenski material se lahko trži, če je bila pridelava v skladu z zahtevami za pridelavo posamezne kategorije in če izpolnjuje predpisane zahteve glede kakovosti. V kolikor kategorija ni predpisana je potrebno izpolnjevati minimalne zahteve glede kakovosti posamezne vrste (zdravstveno stanje), ter pravilno in na predpisan način pakiranje ter označevanje tako, da je zagotovljena izvirnost pakiranja. Kategorije semenskega materiala predpiše minister za posamezno vrsto kmetijskih rastlin s podzakonskim aktom. Za gospodarsko pomembne vrste kmetijskih rastlin je prepisana tudi kakovost: sortna ali vrstna pristnost in čistoča, zdravstveno stanje in druga merila kakovosti (kalivost, vlaga semena),

primernost semenskega materiala kmetijskih rastlin za se-tev, sajenje ali razmnoževanje in drugo. V ekološki pridelavi se sme uporabljati samo ekološki semenski material, ki je pridelan v skladu z zakonodajo (Uredbo sveta (EGS) 834/2007, Uredbo komisije (ES) št. 889/2008 in Pravilnikom o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oz. živil št. 8/2014. Možno je uporabiti tudi konvencionalno nerazkuženo seme z dovoljenjem kontrolnega organa pod pogojem, da ekološkega semena ni na trgu. V evidenci ekološko pridelanega semena, semenskega krompirja in vegetativnega razmnoževalnega materiala v Republiki Sloveniji (v nadaljnjem besedilu: evidenca semenskega materiala) se vodijo na MKGP podatki o tistih vrstah in sortah, za katere je na voljo ekološki semenski material v Republiki Sloveniji. Vloga za vpis podatkov o vrstah in sortah ekološkega semenskega materiala v evidenco semenskega materiala, ki se namerava tržiti v Republiki Sloveniji mora vsebovati naslednje podatke:

- znanstveno ime vrste in poimenovanje sorte,
- ime in podatke dobavitelja ali njegovega zastopnika,
- območje, kamor lahko dobavitelj uporabniku dobavi seme ali semenski krompir v običajnem času, ki je potreben za dobavo,
- državo ali regijo, v kateri je sorta preizkušena in potrjena za namen splošnega kataloga sort poljščin in zelenjadnic, kakor je navedeno v direktivah Sveta 2002/53/ES o skupnem katalogu sort poljščin (1) in 2002/55/ES o trženju semena zelenjadnic,
- datum, ko bo seme in semenski krompir na voljo,
- ime in/ali šifro nadzornega organa ali izvajalca nadzora, odgovornega za nadzor izvajalca, kakor,
- kopijo certifikata, ki potrjuje ekološko pridelavo semenskega materiala, izjavo, da ekološki semenski material izpolnjuje zahteve za trženje v skladu s predpisom, ki ureja semenski material kmetijskih rastlin,
- podatke o uporabi fitofarmaceutskih sredstev (v nadaljnjem besedilu: FFS), ki so dovoljena za obdelavo semen v skladu z zakonom, ki ureja zdravstveno varstvo rastlin in predpisov, ki so izdani na njegovi podlagi,
- registrsko številko dobavitelja, ki mu je bila dodeljena ob vpisu v register dobaviteljev v skladu s predpisom, ki ureja semenski material kmetijskih rastlin in
- izjavo, da bo ministrstvo nemudoma obvestil, če ekološkega semenskega materiala določene vrste ali sorte ne bo imel več na razpolago.

Semenarjenje ni povsem enostavno

Še ne dolgo nazaj, je bila marsikatera gospodinja posebej ponosna na svoj solato, svoj fižol in pogosto tudi svoj motovilec. Danes le redko kdo še semenari, saj je lažje iti v trgovino in vsako leto kupiti novo seme. Znanje naših babic pa se je izgubilo. Zato je z domačim semenom veliko težav. Seveda se v enem kratkem prispevku ne da zapisati vseh modrosti, ki so se jih tekom stoletij naučile naše babice, mi pa smo jih že pozabili. Vendar se je nujno držati naslednjih

osnovnih principov:

- obvezno moramo poznati lastnosti rastline, ki jo semenimo.

Najlažje je semeniti tiste rastline, kjer že po naravi uživamo njihovo seme. To so seveda stročnice, poleg njih pa tudi plodovke, kjer se v resnici v njihovih plodovih skriva seme. Pa že tukaj se zatakne. Tudi nekatere cvetlice enoletnice nam dajo obilo semena, pa vseeno naslednje leto nismo vedno zadovoljni, saj iz naše mešanice niso več zrastle tako lepe, pisane cvetlice z vrstnatimi in velikimi cvetovi. Kaj se torej dogaja? Zelo pomembno je, da vemo, ali je rastlina samoprašnica ali tujeprašnica. Znano je sicer, da se posamezne rastlinske vrste med seboj ne morejo križati, tudi če so bližnje sorodnice, tako se na primer ne moreta križati krompir in paradižnik. Vendar imamo znotraj posameznih vrst vrtnin številne, lahko tudi zelo različne sorte (poglejte si samo pi-san svet buč), ki se lahko med seboj uspešno križajo, posledica pa je seveda ta, da iz našega semena ne zraste to, kar si želimo. Samoprašne so tiste rastline, ki se lahko oprasha z lastnim cvetnim prahom, oz. cvetnim prahom iz iste rastline. Pogosto je to določeno že s samo zgradbo cveta. Tujeprašnice pa so tiste, ki se ne morejo ali zelo težko oprasha s cvetnim prahom iste rastline, pogosto pa se lahko križajo tudi s svojimi divjimi sorodniki. Pri tujeprašnicah moramo paziti, da semenimo posamezne sorte, tipe v primerni oddaljenosti od druge sorte iste vrste, pogosto pa celo paziti, da se v naravi v bližini ne nahajajo njene divje sorodnice. V tem primeru iz našega semena zraste nekaj povsem drugega, kot smo pričakovali. Poleg tega je pri tujeprašnicah nujno, da za ohranitev vitalnosti in dovolj velike genske dedne, raznolikosti naše sorte semenimo večje število rastlin. Tako kakor pri živalih in ljudeh, vodi namreč semenenje premajh-nega števila rastlin do križanja v sorodstvu in s tem do slabših, manj odpornih in manj bujnih rastlin.

Samoprašnice med vrtninami, ki jih najpogosteje gojimo na naših vrtovih so predvsem fižol (izjema je turški ali laški), grah, bob (do 90%), soja, dolga vigna, solata, samo deloma motovilec, v veliki meri tudi paradižnik, paprika in endivija. Za vse ostale vrtnine velja, da so tuje prašne. Poleg tega moramo vedeti in poznati še izvor semena. Iz semena hibridov v naslednjem letu ne zrastejo enake rastline, saj so hibridi namerni križanci pogosto zelo različnih tipov rastlin znotraj iste vrste. To morajo vedeti predvsem tisti, ki na tržnici ali v tujini vidijo zelo lepe paprike ali paradižnike in bi radi pobrali njihovo seme.

Osnovni principi pridelave semena, ki jih ne smemo preskočiti:

1. Za seme vedno puščamo najlepše, nam najbolj značilne in ustrezne rastline – pozitivna odbira.
2. Iz semenskega posevka vedno izločimo vse netipične rastline.
3. Da se izognemo križanju v sorodstvu, za seme vedno pustimo dovolj veliko število rastlin, posebej pomembno je

- to pri semenarjenju tujeprašnic. Strokovna literatura govori o vsaj 50 rastlinah tujeprašnic, ki morajo vsaj v času cvetenja opráševati druga drugo, pri samoprašnicah pa je prav tako zaželeno čim večje število rastlin (10 – 20), da je dedni material v populaciji (sorti) vendarle dovolj pester. V praksi pa zadošča 15 – 20 rastlin tujeprašnic in 5 – 10 rastlin samoprašnic. Število rastlin je seveda vedno odvisno tudi od količine semena, ki ga potrebujemo.
4. Izolacija: med posameznimi sortami znotraj rastlinskih vrst, ponekod pa tudi med vrstami, mora biti dovolj prostora, da ne pride do križanja, mešanja dednega materiala. Posebna pozornost mora biti posvečena tujeprašnicam, nasveti, predpisi, kakšne razdalje so primerne, so zelo različni, tudi v literaturi. Pri samoprašnicah zadošča tudi samo nekaj metrov, da ne pride do fizičnega mešanja semena, pri tujeprašnicah pa so priporočene razdalje od 100 – 500 m. Če pa se prideluje seme za prodajo, se je seveda potrebno držati zahtev iz ustrezne zakonodaje. (nekaj posebnih primerov križanja: blitva se križa z rdečo peso, mnoge križnice se križajo med seboj: zelje in ohrovt, listnati, glavnati in brstični ohrovt...radič se križa z divje cvetočo cikorijo na travnikih, divje korenje se križa z gojenim korenčkom...)
 5. Varstvo rastlin: s semenom se prenaša večina bolezni, zato mora biti tudi v ekološki pridelavi varstvo materinskih rastlin, semenic, posvečeno veliko pozornosti, seveda z v ekološkem kmetijstvu dovoljenimi sredstvi.
 6. Na večjih površinah (žitih) je potrebno tudi ročno odstraniti semena plevelov, saj se mnogih semen po spravi z običajnimi metodami ne da več ločiti od semena kulturnih rastlin.

Spravilo, čiščenje in pakiranje semena

1. Dozorelo seme moramo pravočasno pospraviti, da se preprečijo nezaželene okužbe in osušiti na 11-15% vlage, ki ne omogoča razvoja bolezni. Za pridelavo kakovostnega semena (energija kaljivosti, kaljivost in zdravstveno stanje semena) je nujno pravočasno spravilo. Čas spravila je določen za vsako rastlinsko vrsto posebej. Vsaka rastlinska vrsta (nasploh zelenjadnice) ima specifično tehnologijo spravila semena, da dosežemo in ohranimo dobro kakovost semen.
2. Pri spravilu s kombajni je potrebno stroj dobro očistiti, pravilno nastaviti za določeno vrsto rastlin. Pravilne nastavitve omogočajo boljšo sortno čistost in zdravstveno stanje semena.
3. Seme moramo očistiti plevelnih semen, semen drugih kulturnih rastlin ter drugih primesi (pleve, resice, kamenčki itd.). Manjše količine semena lahko mehansko očistimo tudi sami (različne tehnike: presejevanje, vejalniki...) ali se poslužujemo uslug profesionalne dodelave semen.
4. Očiščena, posušena semena shranjujemo v suhem (vlaga pod 50 %), hladnem in temnem prostoru, kjer ni prisotnosti skladiščnih škodljivcev in ni večjih nihanj temperature zraka. Shranjujemo vedno očiščeno seme! Prostori za skladiščenje morajo biti čisti, pri kulturah z ve-

čjimi količinami semen (npr. semenska pšenica) se lahko uporabljajo manjši nerjaveči silosi, ki omogočajo dobro čiščenje in preprečevanje dostopa škodljivcem. Redno nadzorujemo morebitni pojav skladiščnih škodljivcev in ustrezno ukrepamo (npr. uporaba diatomejske zemlje).

5. Pri pakiranju semen smo pozorni, da je embalaža čista (brez ostankov predhodnih semen, primesi), da je seme ustrezno označeno z etiketo. Na etiketi so navedeni podatki: vrsta, sorta, kategorija semena, datum zapiranja ali datum izdaje analize semena (če jo imamo), neto masa pakiranja. Embalaža je opremljena tudi z znakom za ekološko pridelavo.

Trženje ekološko pridelanih semen

Ekološko pridelana semena lahko prodajamo:

- na domu. Prednost te prodaje je predvsem v neposrednem stiku med kupcem in prodajalcem in s časom v vzpostavitvi medsebojnega zaupanja in dolgoročnega sodelovanja.
- lahko smo le pridelovalec, kooperant določenega podjetja, ki to seme trži (primer Amaranth).
- v manjše specializirane trgovine
- na tržnici
- druge tržne poti so v začetni fazi manj značilne, s časom pa lahko prehajamo tudi v večje trgovske sisteme, kjer je že izraženo povpraševanje

Nadzor ekološke pridelave

- vsakoletna prijava v eni od štirih kontrolnih organizacij (do 31.12. tekočega leta),
- letna 100 % kontrola, možne naključne kontrole
- kontrola v praksi, kontrola evidenc, možen odvzem vzorcev za analizo
- osnovno plačilo kontrole
- ob zaključku kontrole in certificiranja - pridobitev certifikata o ekološki pridelavi

Nadzor nad pridelavo semen je zagotovljen z zahtevami Zakon o semenskem materialu kmetijskih rastlin (ZSMKR) (Uradni list RS, št. 25/05 – uradno prečiščeno besedilo, 41/09, 32/12, 90/12 – ZdZPVHVV in 22/18). Pridelovalec semen mora biti vpisan v register dobaviteljev semenskega materiala kmetijskih rastlin (SEME register) pri Upravi Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. Več podatkov o SEME registru je dostopnih na spletni strani: http://spletni2.furs.gov.si/FSR/Isk_SR.asp.

Hkrati je v 6. členu opredeljena izjema, ki pravi, da vpis v register dobaviteljev ni obvezen za dobavitelje, ki se ukvarjajo izključno s prodajo semenskega materiala kmetijskih rastlin na drobno fizičnim osebam, ki so končni porabniki in ki se s pridelavo kmetijskih rastlin ne ukvarjajo poklicno. Ob zdravi in živi zemlji je dobro seme pogoj za dobro pridelavo, zdrav in kvaliteten pridelek. Žal v zadnjih letih v trgovinah ni več kvalitetnega semena, še slabše kvalitete pa je ekološko pridelano seme. Zato je domača pridelava semena smiselna, vendar je nujno upoštevati osnovne principe le te.

3.3 Trženje ekoloških pridelkov in izdelkov

Cilj vsakega proizvajalca je, da pridelava ali naredi zares kvalitetne proizvode, ki jih z veseljem ponudi oz. proda svojim kupcem. Vendar pa v sodobni potrošnji kakovost proizvoda oz. storitve ni niti edino niti najpomembnejše merilo. Konkurenca kakovostnih proizvodov, tudi pri ekološki pridelavi in prodaji ekoloških proizvodov, je velika, kupci imajo na voljo veliko izbiro podobnih proizvodov (drugi slovenski proizvajalci, uvoz...), zato so potrebne velike spretnosti, da kupce prepričamo v nakup, sploh če je naš proizvod nekoliko dražji. Glede na raznovrstno ponudbo in zato tudi izbiro, ki jo kupec ima na slovenskem tržišču, lahko ugotovimo, da so kupci zahtevni in tudi relativno nelojalni, saj nakupujejo pri različnih proizvajalcih oz. trgovcih v istem obdobju.

Za kupce lahko rečemo, da so »kralji« zato, ker oni priznajo vrednost, saj naš proizvod izberejo in plačajo. Nekaterim kupcem ni pomembno, da je hrana ekološko pridelana in predelana, ampak pri nakupu štejejo druge stvari (npr. dostopnost, cena, raznolikost ponudbe, ipd), zelo pomemben pa je včasih tudi videz proizvoda (embalaža) in urejenost ponudnika ali lokacije, kjer proizvod kupi (npr. kmetija, prodajni prostor...). Poznamo več tipov kupcev in glede na karakterne lastnosti potencialnih kupcev je velikokrat odvisen tudi uspeh prodaje. Nekaterim kupcem veliko pomeni, da so »prvi«, ki imajo neko stvar, nekaterim veliko pomenijo akcije, hitrost ali cena dobave, spet drugi dajo veliko na certifikate, ohranjanje okolja ali izjave zadovoljnih strank.

Verjetno ste se že večkrat spraševali, zakaj enkrat govorimo o prodaji, drugič pa o trženju. Je morda trženje enako kot prodaja, samo da se »boljše« sliši? Ne, obstaja pomembna razlika med prodajo in trženjem. Pri prodaji damo poudarek obstoječemu pridelku oz. proizvodu, ki ga imamo na voljo za prodajo. Želimo ga prodati čim prej in seveda je na prvem mestu naš zaslužek. Planiranje je kratkoročno. Pri trženju pa je poudarek na kupcu, proizvajalec razmišlja kakšne so potrebe »njegovih« kupcev, planiranje pridelave in proizvodnje zahteva daljši čas (dolgoročno planiranje), na prvem mestu pa je zadovoljstvo kupca. Za uspešne tržnike je značilno, da zelo dobro poznajo svoje kupce, njihove značilnosti in potrebe. Pričakovanja ponudnikov, da bodo kupci posegli prav po njihovih proizvodih samo zato, ker so pridelani in predelani na ekološki način in seveda kvalitetni, je v sedanjem času utopija. Ne glede na to, ali je kupec zadruga, trgovina ali pa končni potrošnik, je potrebno dolgoročni kvalitetni odnos graditi s kvaliteto proizvodov in storitev, hkrati pa se osredotočiti na to, da v pravem trenutku ponudimo prave izdelke po ustrezni ceni in neprestano zagotavljamo zadovoljstvo kupcev. Ključ do uspeha je v ohranjanju obstoječih kupcev. Veliko lažje je prodati nekemu, ki je od vas že nekaj kupil, kot pa prepričati v nakup nekoga, ki od vas kupuje prvič.

Pri trženju ekoloških živil lahko rečemo, da gre za koncept

družbeno odgovornega trženja, saj je pri tem konceptu uravnotežena blaginja proizvajalca, kupca in javnega interesa; proizvajalec ponudi kupcu tisto, kar le-ta želi in je pripravljen plačati (pozitivno poslovanje), kupec dobi tisto, kar potrebuje in želi (ekološko hrano), javni interes pa je dosežen na način, ker ekološko kmetovanje pozitivno vpliva na varovanje naravnega okolja.

Trženja se običajno lotimo tako, da zastavimo tržno strategijo, ki je seveda povezana s cilji in razporeditvijo sredstev. Sledi strateško načrtovanje, v okviru katerega planiramo, kakšen bo izdelek, po kakšni ceni ga bomo ponudili, kje bo dostopen kupcem in kako bodo kupci izvedeli o naši ponudbi. Bistveni del strateškega načrta je, da iz strateških ciljev naredimo operativne cilje (npr. v naslednjem letu povečati prodajo za 5 % ali prodali bomo količino »x« po ceni »y«...). Pri tem si pomagamo s tržnim spletom, ki vključuje 4 P:

- tržno komuniciranje (Promotion) – blagovna znamka, klasično oglaševanje, spletno oglaševanje, osebna prodaja, stiki z javnostjo, neposredno trženje...
- cena (Price) – izračunati lastno ceno proizvoda in ugotoviti, ali pokriva stroške in prinaša dobiček.
- dostopnost (Place) – fizični ali virtualni prostor, kjer kupec lahko vaš izdelek kupi
- proizvod (Product) – kaj si kupec želi in zakaj je vaš proizvod nekaj posebnega na trgu.

Promocija je torej eden od štirih elementov tržnega spleta, ki pa je v preteklem obdobju doživela precejšen preobrat. Iz »klasične« promocije se le-ta vedno bolj koncentrira na spletu. Velikokrat slišimo »Vse je že na internetu!«, »Če te ni na internetu, ne obstajaš!« Praktično ne obstaja več nobena gospodarska panoga, kjer digitalna transformacija ne bi globoko zarezala in spremenila pravila igre. Tudi tako tradicionalne panoge kot je kmetijstvo ni zaobšla. V sodobnem času je prav vsak, ki trži svoje proizvode primoran določen del svojega poslovanja digitalizirati. Družbena omrežja so tako ključ do uspeha, saj omogočajo grajenje skupnosti isto mislečih, grajenje zaupanja, povečanje prepoznavnosti, prikaz identitete podjetja, grajenje odnosa s sledilci, raziskave trga in pospeševanje prodaje.

Pri promociji je bistvenega pomena, da pripravimo zgodbo, ki se dotika našega proizvoda ali poslovanja. Podatki namreč zadovoljijo analitične dele naših možganov, zgodbe pa se »dotaknejo srca«. Preden se lotimo promocije na družbenih omrežjih, moramo vedeti, kakšen je naš cilj nastopa na družbenih omrežjih; ali je to prepoznavnost znamke ali produkta, pridobivanje sledilcev in grajenje baze, »negovanje« kupcev ali morda vsebinski marketing, ki vključuje nasvete, izobraževanje. Različna družbena omrežja so različno »učinkovita« glede na to, kakšne vrste proizvodov že-

limo predstaviti ali prodati in komu, saj se uporabniki posameznih družbenih omrežij razlikujejo po starosti, spolu.... Največ uporabnikov uporablja facebook, zelo pa narašča priljubljenost Instagrama, predvsem Instagram Story objav, seveda pa ne smemo pozabiti tudi na bloga, vloge.... Nesporo pa se moramo zavedati, da je »kralj« vsehbinskega marketinga video. Ljudje želijo čim več informacij dobiti v čim krajšem času. 2 do 3 min predstavitev preko videa nadomesti precej daljše branje besedila.

Ponudniki ekoloških pridelkov in izdelkov so velikokrat prepuščeni sami sebi glede pridelave, predelave in trženja. S povezovanjem pri skupnem trženju je možno doseči bolj raznoliko in bogatejšo ponudbo, ki si jo kupci želijo. Druge prednosti povezovanja so zniževanje stroškov prodaje, izmenjava izkušenj, skupna nabava, zmanjševanje bremen administracije....Kar nekaj dobrih praks skupnega sodelovanja ekoloških proizvajalcev je možno zaslediti tudi na slovenskem trgu. Za uspešno sodelovanje pa je ena od poglobitvenih značilnosti zaupanje, ki ga je težko doseči, če si imel v preteklosti slabe izkušnje.

Sodelovanje pri trženju in promociji ekoloških pridelkov in izdelkov pa podpirajo tudi ukrepi Programa razvoja podeželja 2014-2020 do 2022. Nekateri ukrepi preko javnih razpisov so namenjeni posebej ekološkemu proizvajalcem in podporam trženja.

Uspešno trženje pomembno vpliva na uspešnost našega poslovanja. Želeli ali ne-želeli, moramo temu posvetiti veliko pozornost, energijo, čas in tudi nekaj denarja. Običajno tudi tu velja rek, da kolikor vložimo, toliko dobimo. Mnogo lažje je, če se povežemo za skupen nastop na trgu.

Portal Dobrote slovenskih kmetij

Spletni portal in baza podatkov Dobrote slovenskih kmetij, je namenjen kmetijam, ki svoje pridelke in izdelke tržijo.

V čem se portal Dobrote slovenskih kmetij razlikuje od že obstoječih? Baza podatkov portala je združljiva z različnimi sistemi, ki omogočajo predstavitev ponudbe. Sodelujočim kmetijam se tako odpirajo različne možnosti za prodajo v javne zavode, zadruga, trgovske ter HORECA sisteme. Na vašo željo, ki jo boste označili ob vpisu v bazo portala, bodo tako podatki o vaših izdelkih posredovani različnim prodajnim sistemom.

Poleg tega portal omogoča razvrstitev živil po oznakah višje kakovosti in priznanjih ocenjevanj Dobrote slovenskih kmetij. Sodelovanje je za kmetije brezplačno, pogoj za vpis pa, da so živila pridelana in predelana na slovenskih kmetijah.

Naš cilj je, da zgodba portala zaživi, da nam skupaj, tako pridelovalcem kot porabnikom, uspe ustvariti nov način razumevanja pomena trajnostno usmerjenega dela kmetov in pridelave domače hrane v neposredni bližini. Hrane najvišje kakovosti, ki je za pot od njive ali hleva do kuhinje potrebovala čas, ki se meri v urah in minutah ter ne v tednih in morskih miljah. Prebuditi zavedanje, da je najboljša blizu.

Spletni portal omogoča večjo prepoznavnost ponudnikov, povečano neposredno prodajo pridelkov in izdelkov ter možnost povečanja proizvodnje. Ponudniki imajo lasten dostop do baze, prek katerega lahko urejajo ažurne podatke o svoji ponudbi.

Katalog živil za JN

Je spletna aplikacija, ki so jo ustvarili na GZS - Zbornici kmetijskih in živilskih podjetij v sodelovanju s Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije in Zadružno zvezo Slovenije. Katalog je namenjen javnim zavodom, da na hiter in enostaven način najdejo ponudbo in njihovega ponudnika. Katalog živil omogoča pravilno poimenovanje živil in oblikovanje sklopov ter tudi izpis šifer za naročanje, EAN kod, hranilnih vrednosti, alergenov itd.

Katalog je informativne narave in omogoča pregled analize trga ter pridobitev podatkov o izdelkih. Javni zavod si lahko oblikuje generične sezname nabora tipov živil za javno naročilo in pošilja povpraševanja za izločene sklope. Preko kataloga živil za javno naročanje je javnim zavodom nudena pomoč pri:

- poimenovanju živil,
- oblikovanju sklopov,
- oblikovanju izločenih sklopov,
- oblikovanju meril,
- izpisu izdelkov z vsemi podatki,
- vzpostavitvi direktnega kontakta s ponudniki preko zemljevida ponudnikov ali pošiljanja povpraševanj za izločene sklope,
- izpisu podatkov o hranilni vrednosti, alergenih in veljavnih certifikatih,
- pri zagotavljanju zahtev Zakona o javnem naročanju glede izločenih sklopov in Uredbe o zelenem javnem naročanju glede doseganja odstotka ekoloških živil in živil s certifikatom iz shem kakovosti.

Katalog so stalno ažurirani podatki s strani ponudnikov, je informativne narave in ne vsebuje cen, je nadgradnja aplikacije in povezava z drugimi podobnimi aplikacijami.

Katalog živil HORECA

Za krajše dobavne verige in večjo pestrost ponudbe lokalne slovenske hrane v HORECA sektorju smo aplikacijo

nadgradili tako, da jo pri naročanju živil lahko uporabljajo tudi v gostinskih lokalih, restavracijah, hotelih, ponudniki catering storitev in v turističnih trgovinah. Po registraciji uporabnika ga aplikacija iz HORECA sektorja usmeri na vstopno stran, kjer je ponudba prilagojena potrebam tega sektorja in mu nudi hiter pregled lokalne ponudbe ter možnost izvedbe povpraševanja po živilih.

Vabimo vas, da ponudbo živil z vaše kmetije vnesete v bazo portala Dobrote slovenskih kmetij in se tako predstavite končnemu kupcu, javnim zavodom in HORECA sektorju.

Vpis v bazo je enostaven in brezplačen.

Kontakt:

- Klara Otoničar, klara.otonicar@kgzs.si, dobrote@kgzs.si
- Mojca Čep, mojca.cep@kgz-ptuj.si, dobrote@kgz-ptuj.si

Najboljše je blizu!

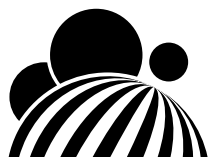

ZA KONEC

Predlagamo vam, da si ogledate tudi predstavitve za to usposabljanje, ki so na spletni strani KGZS, saj so v njih številne nazorne fotografije. Saj poznate pregovor – slika pove več kot sto besed.

Predavanja bodo na voljo na spletni strani KGZS www.kgzs.si.

Uporaba gradiva in fotografij izključno le v skladu s pravili navajanja virov, saj gre v nasprotnem primeru za kršenje intelektualne lastnine.

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Izdala: Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije,
Gospodinjaska ulica 6, 1000 Ljubljana,
v okviru usposabljanja kmetov za ukrepa EK 2021
Uredila: Jana Žiberna • Priprava za tisk: Andrej Lombar
Tisk: KGZS. • Naklada: 200 izvodov • Januar 2022